

Motion till riksdagen 2013/14: MJ492

av **Matilda Ernkrans m.fl. (S)**

Klara miljömålen

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	3
Klara miljömålen.....	9
Begränsad klimatpåverkan (nr 1)	11
Frisk luft (nr 2).....	11
Bara naturlig försurning (nr 3)	13
Giftfri miljö (nr 4).....	13
Hormonstörande ämnen	15
Nanomaterial.....	16
Bekämpningsmedel.....	16
Läkemedel i vatten	17
EU:s kemikaliepolitik.....	17
Barn och farliga ämnen	18
Offentlig upphandling	18
Kadmium och andra tungmetaller	18
Marksanering	19
Skyddande ozonskikt (nr 5).....	20
Säker strålmiljö (nr 6)	20
Ingen övergödning (nr 7)	21
Handelsgödselskatt.....	22
Musselodling	22
Biogasstöd.....	23
Levande sjöar och vattendrag (nr 8).....	23
Biologisk mångfald i vattendrag	24
Grundvatten av god kvalitet (nr 9)	25
Hav i balans samt levande kust och skärgård (nr 10)	27
Myllrande våtmarker (nr 11).....	28
Levande skogar (nr 12)	29
Skogsvårdslagen.....	29
Skogsbruket och jobben	31
Miljömålet och Nagoya.....	31
Skogsstyrelsen.....	33

Fel! Okänt namn på

Ett rikt odlingslandskap (nr 13).....	33
Biotopskydd	34
En storslagen fjällmiljö (nr 14).....	35
God bebyggd miljö (nr 15).....	36
Skatt på avfall.....	37
Farligt avfall	38
Ett rikt växt och djurliv (nr 16).....	39
Gröna nyckeltal	39
Stranden.....	40
Invasiva arter	40

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utforma detaljerna i ett miljömålsinvesteringsprogram.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ansöka om att få stå som värdland för Future Earths internationella sekretariat.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utvärdera konsekvenserna av ändringen i miljöbalken när stoppregeln (9 kap. 6 a §) togs bort 2009.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör analysera om det kan behövas en mer allmän avvägningsregel om biologisk mångfald i miljöbalken för att skydda rödlistade arter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram en sammanvägd strategi med styrmedel och åtgärder för att nå de nya åtagandena i FN:s luftvårdskonvention.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka styrmedel som bör införas för att minska mängden förorenade partiklar i luften i städerna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att genomföra en breddning av kväveoxidavgiften enligt Naturvårdsverkets förslag och ta fram en konsekvensanalys av förslaget.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att höja den befintliga avgiften på kväveoxid till 60 kronor per kilo.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen, i syfte att klara miljömålet Bara naturlig försurning, bör ta fram en aktiv plan för ett strategiskt arbete inom EU för ytterligare utsläppsbegränsningar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram ett färdigt lagförslag om kemikalieskatt enligt Kemikalieinspektionens förslag och göra en konsekvensanalys av ett sådant förslag.²
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta för att en internationell forskarpanel i FN:s regi, av samma modell som finns för klimatfrågan, utvecklas inom kemikalieområdet.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige behöver fortsätta att agera aktivt för att EU ska bli mer kraftfullt i förhandlingar om SAICM.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbjuda bisfenol A i samtliga material som kommer i kontakt med livsmedel och dricksvatten samt i produkter där barn kan exponeras för bisfenol A.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att driva frågan om farliga ämnen i textilier i EU genom att ta initiativ till ett direktiv för textilier liknande de som finns för leksaker och elektronik.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att undantaget för kreosot från skatten på bekämpningsmedel ska tas bort.²
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för ett förbud av neonikotiniderna i EU, avveckla undantag som finns i Sverige och stoppa införsel via betat utsäde.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör stödja forskning kring de hormonstörande ämnena.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i EU ska driva att särskilt farliga hormonstörande ämnen, som t.ex. bisfenol A, ska förbjudas helt och att andra klassas med större försiktighet än tidigare och får tuffare gränsvärden.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om läkemedelsrester i vatten.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i EU bör driva att en ny kemikalielagstiftning ska innefatta att farliga ämnen i vissa fall kan hanteras i grupp.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att fler farliga ämnen, även nanopartiklar, förs in på Reachs kandidatlista (SVHC), att fler ämnen ska innefattas av tillståndskrav och att kontrollen av Reachs efterlevnad utvecklas.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att EU-länder ska tillåtas att gå längre i nationell kemikalielagstiftning.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att den offentliga sektorn genom sin upphandling verkar för ett miljövänligare samhälle med en minskad mängd kemikalier i offentliga verksamheter.³
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen och Miljöstyrningsrådet ska ge sakmässigt stöd till kommuner och landsting som vill upphandla mer miljövänligt med mindre farliga ämnen.³
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen behöver ta initiativ i EU för att skärpa den gemensamma lagstiftningen i syfte att fasa ut tungmetaller.

Fel! Okänt namn på

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om möjligheten att ta ut en avgift på miljöfarlig verksamhet vars intäkter sedan placeras i en fond vilken kan betala kostnader för marksanering i de fall där förorenaren inte kunnat ställas som ansvarig.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige även fortsättningsvis ska inta en aktiv roll i de internationella förhandlingarna om minskade ozonpåverkande utsläpp inom ramen för Montrealprotokollet.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med uppgifter om måluppfyllelsen för Helcom-åtagandet och en plan med nya åtgärder för att nå målet.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa skatt på handelsgödsel.²
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Naturvårdsverket ska få i uppdrag att utreda ett system där musselodlare och andra ersätts för sina insatser att binda näringsämnen i havet.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetet med att skydda vattentäakterna måste intensifieras genom en förändrad prioritering hos de statliga myndigheter som har ansvaret.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska ge Naturvårdsverket i uppgift att följa utvecklingen av vattenproblem i kommunerna på grund av avloppsinträngning och tidigt ge kommuner stöd och möjlighet att ta del av erfarenheter av problem med vattenförsörjning orsakade av snabb exploatering.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att minska den bristande tillsynen av enskilda avlopp i vissa kommuner och undersöka om högre krav kan ställas på enskilda husägare för att åtgärda bristfälliga enskilda avlopp.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att säkerställa den biologiska mångfalden i vattendrag.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska se till att uppföljningen av insatser för restaurering av vattendrag och fiskevård blir bättre.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att ett nytt mer heltäckande övervakningsprogram för grundvatten genomförs och att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagregler om råvattenprovtagning vid allmänna vattentäakter.

Fel! Okänt namn på

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tydligare ange ansvaret för miljömålet Grundvatten av god kvalitet till Havs- och vattenmyndigheten.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att säkra grundvatten av god kvalitet i ett förändrat klimat.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skatten på bekämpningsmedel ska regleras med KPI på samma sätt som skatten på koldioxid i syfte att upprätthålla skattens styrande effekt.²
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på höjning av skatten på naturgrus som utjämnar skillnaderna i produktionskostnader mellan grus- och bergtäkter.²
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att våra viktigaste svenska ytvattentäkter ska skyddas genom att benämnas som riksintresse i miljöbalken.⁴
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillämpningen av EU:s biociddirektiv måste förbättras när det gäller användningen av giftiga båtbottnfärger.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fiskare bör kunna lämna det avfall de fått i sina fiskeredskap avgiftsfritt i hamn.
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta fram ett program för rena kuster inom ramen för EU.
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör upprätta en handlingsplan med olika steg i tid, geografiskt läge och riskklass för att åtgärda miljöfarliga vrak i havet.
46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbudet mot att släppa ut orenat latrin- och toalettavfall bör utökas till att gälla även färjor och kryssningsfartyg för att hejda övergödningen.
47. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till stimulansåtgärder och regelverk i syfte att fasa ut användningen av äldre och miljöpåverkande tvåtaktsmotorer i våra havsområden, sjöar och vattendrag.
48. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska presentera åtgärder för att nå miljömålet Myllrande våtmarker.
49. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hänsyn måste tas till våtmarksbiotoper när regeringen bereder Miljömålsberedningens förslag om ny skogsförordning så att också träd som skyddar våtmarken sparas.

Fel! Okänt namn på

50. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förändringarna i skogsvårdslagen behöver utvärderas och lagen omarbetas för att säkerställa balansen mellan naturvård och skogsbruk och tydliggöra behovet av skogsvårdande insatser.
51. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skydd av skogens sociala värden införs i skogsvårdslagen.
52. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag ska ge Boverket i uppdrag att tillhandahålla vägledning och underlag för att underlätta för kommunerna att skydda mer tätortsnära skog.
53. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de åtgärder som återstår fram till 2020 för att uppfylla FN-konventionen om biologisk mångfald bör fokusera på att skydda mer skog, särskilt skogsmark som inte är impediment eller skyddsskog, nedanför fjällnära områden.
54. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att granska kvaliteten på de frivilliga avsättningarna av skog.
55. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör avbryta processen med utbyte av ersättningsmark från Sveaskog mot reservatsmark och skyndsamt granska och utreda ett fortsatt system med ersättningsmark som leder till ökad uppfyllelse av riksdagens miljömål Levande skogar.
56. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen noggrant bör analysera om Skogsstyrelsen har resurser att hantera den nya roll för myndigheten som Miljömålsberedningen föreslår.
57. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är väsentligt att en eventuell kommande neddragning av landsbygdsprogrammet inte minskar möjligheterna att nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap.
58. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen behöver utarbeta förslag på hur den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska bevaras och miljömålet Ett rikt odlingslandskap ska nås.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslaget på förändringar i biotopskyddet.
60. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ökad tillsyn för att utföra kontroller avseende brott mot terrängkörningslagen tillsammans med riktade informationsinsatser.
61. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett etappmål för minskning av matavfall.
62. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett krav på kommunerna om insamling av matavfall från hushållen.

Fel! Okänt namn på

63. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommunerna ska ta över ansvaret för insamlingen av alla återvinningsbara förpackningar från hushållen i enlighet med Avfallsutredningens förslag.
64. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inom EU-arbetet ska lyfta frågan om ett gemensamt pantsystem i EU för burkar och glas.
65. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga om pantavgiften ska höjas för att på så sätt öka återvinningen.
66. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska utarbeta en plan att stimulera miljövänliga alternativ till plast som förvarings- och förpackningsmaterial.
67. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en pant på mobiltelefoner i syfte att öka återvinningen.
68. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ett införande av ett nationellt elektroniskt system för hantering av farligt avfall.
69. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör initiera och sammanställa en handlingsplan för en kunskapsatsning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster i Sverige.
70. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med justeringar av strandskyddet som säkrar den biologiska mångfalden och ökar tillgången till stränderna för friluftslivet i hårt exploaterade områden.
71. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en svensk handlingsplan för att förhindra introduktion av nya invasiva arter och för bekämpande av dem som redan finns i vår natur.
72. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi beträffande den spanska skogssnigeln.

¹ Yrkande 2 hänvisat till UbU.

² Yrkandena 10, 15, 29, 39 och 40 hänvisade till SkU.

³ Yrkandena 23 och 24 hänvisade till FiU.

⁴ Yrkande 41 hänvisat till CU.

Klara miljömålen

Ett hållbart samhälle är vårt övergripande mål. Att bygga samhället ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart klarar vi bara tillsammans.

Brundtlandkommissionen betonade redan 1987 att hållbarhet handlar om hur vi använder jordens resurser. Utvecklingen är hållbar om den tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter. Vi behöver en politik som inte tär på våra begränsade resurser.

Ansvar är globalt. Vi lever på samma jord och andas samma luft och vi har därför ett gemensamt ansvar för att skapa en hållbar framtid.

Den socialdemokratiska miljöpolitiken är något att vara stolt över. Vi utvecklade det som idag blivit en modell för många länder. En viktig del är visionen om ett grönt folkhem. Den handlar om en politik som håller ihop och som utvecklar miljöpolitiken parallellt med en politik för välfärd, utveckling och tillväxt.

Vi måste ha människor med oss i omställningen. Socialdemokraterna vill använda politik, till exempel skatter, lagstiftning, samhällsplanering och andra styrmedel, för att göra det lättare för människor att välja rätt. Utmaningen handlar om att stimulera ny teknik genom att göra den gamla tekniken dyrare, att sätta ett pris på utsläppen som gör miljövänligare teknik konkurrenskraftig. Om vi sedan använder intäkten till investeringar så får vi dubbel effekt. Gränsvärden och förbud ska gälla. Ingen ska kunna köpa sig förbi miljöregleringar. Forskning om hållbarhet och våra framtida livsbetingelser ska stimuleras.

Detta är vår framtidsinriktning som kan sammanfattas i begreppet hållbar frihet.

FN:s miljöorgan unep har i rapporten *The Economics of Ecosystems and Biodiversity* (TEEB-rapporten) visat att det är möjligt för stater att värdera ekosystemtjänster i sina räkenskaper. Och att om detta inte sker så blir avvägningen mellan kostnad och nytta i människans förhållande till naturen fel. Nu pågår arbetet med att försöka omsätta dessa idéer också lokalt och de kan vara värdefulla för regioner, landsting och kommuner att använda för att beräkna sina naturresursers ekonomiska värde.

Ett verktyg som vi socialdemokrater utvecklat är systemet med de 16 miljö kvalitetsmålen. Idén med miljömålen är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. De är ett starkt redskap för att hantera de miljöutmaningar vi står inför. Tanken är inte att något enskilt miljömål ska överordnas, utan alla måste lösas parallellt.

Tyvärr saknas fortfarande åtgärder för att nå målen och den svenska miljöpolitiken står och stampar. Det riskerar att bli ett politiskt misslyckande som kan få svåra konsekvenser för kommande generationer.

Vi socialdemokrater har en hoppfull syn på miljöpolitiken men det krävs att det svenska systemet med 16 miljömål som riksdagen slagit fast får en starkare ställning i svensk miljöpolitik och att ansträngningarna för att nå målen intensifieras.

Fel! Okänt namn på

I mars 2013 presenterade Naturvårdsverket den årliga utvärderingen av miljömålen¹ och måluppfyllelsen. Tyvärr är det en dystert läsning. Med de styrmedel och insatser som finns på plats i dag nås endast 2 av de 16 miljömålen.

Regeringen har lagt stora resurser på en omgörning av miljömålssystemet för att målen ska bli lättare att nå. Nya etappmål som skulle ersätta de tidigare delmålen har dröjt och den parlamentariska beredning som ersatt myndigheten Miljömålsrådet har betydligt mindre resurser för att arbeta fram förslag till etappmål.

Men egentligen behöver miljön inga etappmål. Miljön behöver åtgärder för att lösa problemen och utmaningarna.

Om skälet till att regeringen inte presenterar förslag för att nå de 16 miljömålen är att den väntar på etappmålen, så har omgörningen av systemet gjort mycket mer skada än nytta. När mandatperioden är över återstår bara sex år tills många av målen ska vara nådda. Då har lika lång tid gått åt till att formulera etappmålen som att hitta åtgärder som ger resultat.

Vi menar att det lokala engagemanget för att nå miljömålen är viktigt. Det visar inte minst det lokala klimatarbetet i Sveriges kommuner. Vi har därför i vår motion för utgiftsområde 20 föreslagit en miljömålsmiljard, liknade det som fanns för klimatåtgärder klump och miljöåtgärder LIP tidigare. Det är ett miljömålsinvesteringsprogram med 250 miljoner under fyra år, alltså en miljard. Med en 50-procentig egenfinansiering ska kommuner, företag och andra aktörer – ensamma eller tillsammans – kunna söka stöd för lokala projekt som svarar mot ökad måluppfyllelse för de 14 miljömål där åtgärder saknas. Främst tror vi att åtgärder för klimat och ett levande hav är viktiga. Men det kanske också handlar om skydd av tätortnära natur för att bevara biologisk mångfald, eller åtgärder som minskar barns exponering för farliga ämnen. Vi vill att regeringen uppdrar till Naturvårdsverket att utforma detaljerna i ett sådant system.

Future Earth lanserades vid FN:s Rio + 20-konferens 2012. Initiativet är en omfattande satsning på forskning inom global hållbarhet och en vetenskaplig kraftsamling för att bättre förstå och ta fram lösningar på världens stora miljöutmaningar. Nu ska det avgöras vilket land som ska stå värd för initiativets globala sekretariat. Kungl. Vetenskapsakademien har antagit rollen som koordinerande organisation för att ta fram en svensk ansökan om att få bli värd för det globala sekretariatet. Vi anser att det önskvärt att Sverige får ett betydande inflytande i Future Earth och att Sverige ansöker om att bli värdland.

Miljörätt

Vår miljölagstiftning är internationellt erkänd och en föregångare för andra länder. Den svenska idén handlar om att bygga en lagstiftning som sparar

¹ Naturvårdsverket, *Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål och etappmål 2013*, Rapport 6557.

Fel! Okänt namn på

värdefull natur, ger oss bättre miljö, friskare människor och samtidigt skapar ett försprång i ny teknik som ligger framtiden till. Den ska vi fortsätta värna om.

Regeringen planerar en rad förändringar av miljöbalken under 2013/2014. Vi stöder förslag som förenklar och snabbar på processen – men vi vill behålla trovärdigheten och kraftfullheten i miljölagarna och för att underlätta för företag att göra rätt.

Vi socialdemokrater stod bakom ändringen av täktbestämmelserna i miljöbalken då den så kallade stoppregeln (9 kap. 6 a §) togs bort 2009. Men vi menar att förändringen nu bör utvärderas. Vi menar också att regeringen bör analysera om det kan behövas en mer allmän avvägningsregel i miljöbalken om biologisk mångfald för att skydda rödlistade arter.

Begränsad klimatpåverkan (nr 1)

Den socialdemokratiska politiken för detta miljömål behandlas i särskild ordning i vår motion Klimatpolitik för jobb och välfärd².

Frisk luft (nr 2)

Miljömålet bedöms i Naturvårdsverkets utvärdering som svårt att nå med nuvarande styrmedel. De största problemen finns med kväveoxider (NO_x), partiklar, bens(a)pyren, bensen och marknära ozon. Hälso- och miljöeffekterna av dålig luftkvalitet är stora. Skador orsakade av partiklar (PM 10 och PM 2,5) beräknas av IVL kosta samhället 26 miljarder per år och stå bakom mer än 3 400 dödsfall i förtid per år.³

Den 4 maj 2012 tecknades ett nytt avtal med FN:s luftvårdskonvention, vilken brukar kallas Göteborgskonventionen efter det första undertecknandet i Göteborg 1999, som innebär att Sverige måste minska sina utsläpp av svaveldioxid (SO₂) med 22 procent, kväveoxid (NO_x) med 36 procent, ammoniak (NH₃) med 15 procent, flyktiga organiska ämnen (VOC) med 25 procent och små partiklar (PM 2,5) med 19 procent till 2020 jämfört med 2005.

EU:s luftkvalitetsdirektiv nås inte i flera svenska städer. Sverige riskerar EU-böter för detta. Vi menar att det är fel av regeringen att dumpa frågan i kommunernas knä och kräva av dem att komma fram med förslag. Anledningen är att regeringen är bunden av riksdagens beslut om miljökvalitetsmålet för frisk luft.

Det stora problemet är partiklar orsakade av bl.a. dubbdäck. Initiativet med dubbdäcksförbud som har införts på enskilda gator i syfte att minska halten av farliga partiklar är positivt. Men det behövs mer styrmedel. Det kan handla

² 2013/14:MJ493.

³ Sjöberg m.fl., *Quantification of population exposure to PM2.5 and PM10 in Sweden 2005*, IVL/Umeå universitet.

Fel! Okänt namn på

om restriktioner av antal dubb, förkortad tid då dubbdäck är tillåtet, avgifter för dubbdäck i städer, avgift/skatt vid köp av däck. Även beläggningen på vägarna har betydelse. Satsningen på biogas, etanol och andra drivmedel för bussar och taxi i storstäderna kan också minska partikelutsläppen. Vi menar att regeringen ska återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som regeringen avser att införa för att minska mängden förorenade partiklar i luften i våra städer. Också ansvarsfrågan mellan stat och kommun måste tydliggöras.

För att klara målet i FN:s luftvårdskonvention om kväveoxider krävs nya styrmedel, anser vi.

Delmålet för att minska mängden kväveoxider nåddes inte till 2010 och de långsiktiga målvärdena överskrids i stadsmiljö. Utsläppen kommer främst från dieselfordon men också från värmeproduktion. Vi menar därför att en minskning av den skillnad i skatt på diesel i förhållande till bensin som finns idag också skulle ha positiv inverkan på miljömålet Frisk luft och för att klara FN-konventionens mål.

I EET- strategin⁴ föreslog Naturvårdsverket och trafikverken (Vägverket och Banverket) att avgiften på kväveoxider som idag är 50 kr/kg ska höjas till 60 kr/kg. Naturvårdsverket har visat att kväveoxidavgiften är ett effektivt miljöstyrmedel.⁵ Vi föreslår att avgiften höjs enligt förslaget som en åtgärd för att nå målet i FN-konventionen. Avgiften återbetalas till verksamheterna enligt ett system där en anläggning med låga utsläpp i förhållande till sin energiproduktion gynnas.

I EET-strategin föreslogs också att avgiften skulle breddas⁶ till att gälla även industriella processer med vissa undantag⁷. Vi menar att regeringen ska utreda möjligheten att genomföra Naturvårdsverkets förslag och ta fram en konsekvensanalys av det.

Vi menar att regeringen skyndsamt borde ta fram en sammanvägd strategi med styrmedel och åtgärder för att nå målet och för att uppfylla EU:s luftkvalitetsdirektiv. Tiden är knapp och åtgärderna måste fram snabbt. Systemen med miljözoner i storstäderna och trängselskatter har stor betydelse för detta miljömål. Detta bör regeringen ges till känna.

⁴ Naturvårdsverket och trafikverken, *Strategi för effektivare energianvändning och transporter – EET*, Rapport 5777 dec. 2007.

⁵ Naturvårdsverket, *Kväveoxidavgiften – ett effektivt styrmedel*, Rapport 5335, november 2003.

⁶ Naturvårdsverket, *Förslag till breddning och uppdelning av kväveoxidavgiften* Rapport 5525 december 2005.

⁷ Undantag för förbränning i kalk- och cementugnar, pelleteringsverk för tillverkning av malm pellets, glasugnar för tillverkning eller återvinning av glas och ugnar för tillverkning av lättklinker.

Bara naturlig försurning (nr 3)

Försurningen av sjöar och vattendrag orsakas främst av svavelföreningar från förbränning av fossila bränslen och kväveoxiderna från dieselmotorer i båtar och vägfordon. Även energiproduktion orsakar kväveutsläpp.

Ammoniak från djurproduktion orsakar också försurning. Skogsbruket bidrar också genom uttaget av avverkningsrester.

Utsläppen från sjöfarten är den enskilt största källan till försurning i Sverige. EU har i svaveldirektivet implementerat FN:s internationella sjöfartsorganisation IMO:s beslut om nya krav för att minska utsläppen av svavel från sjöfarten. Beslutet i IMO innebär att högsta svavelhalten i fartygsbränsle globalt sänks från högst 4,5 viktprocent till max 3,5 viktprocent från den 1 januari 2012 och till max 0,5 viktprocent från den 1 januari 2020. Inom utsläppskontrollområdena, t.ex. Östersjön och Nordsjön inklusive Engelska kanalen, sänks maxgränsen från 1,5 viktprocent till 1 viktprocent från den 1 juli 2010 och till 0,1 viktprocent från den 1 januari 2015. Genom denna förändring beräknas nedfallet av svaveldioxid från sjöfarten minska i Sverige med 85 procent.⁸

Vi socialdemokrater tror att det går att hitta en långsiktig lösning på frågan där både basindustrins konkurrensvillkor och miljökraven går att förena. Sjöfarten måste fortsätta minska sina svavelutsläpp precis som andra branscher, men det måste ske genom att samma krav ställs på samtliga fartyg.

Vidare är det av stor vikt att EU, ensamt eller tillsammans med IMO, tar initiativ till ett globalt system med handel med utsläppsrätter för sjöfarten. Utsläppshandeln kan bli ett viktigt verktyg i arbetet med att minska sjöfartens klimatpåverkan.

Naturvårdsverket menar att för att få till stånd ytterligare utsläpps begränsningar i EU krävs ett strategiskt aktivt arbete. Vi anser att regeringen ska ta fram en plan för en sådan aktiv strategi. Naturvårdsverket arbetar med ett underlag till en sådan strategi.

Giftfri miljö (nr 4)

Naturvårdsverket bedömer att miljömålet är mycket svårt att nå och att tillräckliga styrmedel saknas. Kemikaliepolitiken är i stort sett helt beroende av gemensamma regler i EU. Miljömålsberedningens betänkande Minska riskerna med farliga ämnen⁹ föreslår nya delmål för miljömålet Giftfri miljö som innebär ett mer aktivt svenskt arbete för att skärpa kemikalielagstiftningen i EU. Samtliga partier i beredningen står bakom betänkandet. Regeringen beslutade sommaren 2013 om en del av de etappmål som beredningen föreslagit.

⁸ SMHI (2011), *Halter och deposition av luftföroreningar*, Meteorologi nr 147.

⁹ Miljömålsberedningen, *Minskade risker med farliga ämnen. Strategi för Sveriges arbete för en giftfri miljö*, SOU 2012:38, Stockholm 2012.

Fel! Okänt namn på

Vår slutsats av beredningens arbete är att vi i svensk politik är överens om att Reach är otillräcklig i sin nuvarande utformning för att nå miljömålet Giftfri miljö och att den analysen måste leda till en mer aktiv och innovativ svensk kemikaliepolitik.

Vi menar att det kan vara en effektiv metod att påverka EU genom att Sverige fattar ensidiga beslut om regleringar av kemikalier. Ett exempel på det är förbudet för bisfenol A i nappflaskor som drevs fram av Danmark och Frankrike och ledde till förbud i hela EU.

Kemikalieinspektionen har presenterat förslag på ekonomiska styrmedel för att minska kemikalieexponeringen i vardagen som vi anser är intressant.¹⁰ Ekonomiska styrmedel kan, menar vi, utgöra ett komplement till regleringar, exempelvis på importerade varor eller då skarp reglering inte är möjlig.

Förslaget innebär en skatt på utpekade varor (ca 10–15 varor per sektor) som innehåller ftalater, bromerade flamskyddsmedel, högfluorerade ämnen och kvicksilver. Liknande skatter finns i flera andra EU-länder (t.ex. Danmark). Varorna finns i fyra sektorer: byggprodukter och inredning, hemelektronik, kläder och skor samt ljuskällor (kvicksilverlampor). Ett mer detaljerat förslag håller på att tas fram på myndigheten. Som förslaget är utformat är det tämligen lätt att införa. En förteckning över skattskyldiga tillverkare och importörer upprättas. Skatt betalas för varor som saknar deklaration om att de inte innehåller de utpekade ämnena. Stickprovskontroller utförs. Företag som blir skattskyldiga under 2 500 SEK undantas. KemI uppskattar intäkten till två miljarder per år.

Regeringen har utsett en särskild utredare som ska analysera om ekonomiska styrmedel kan fungera som komplement till regelstyrning. Vi menar att detta är ett mycket märkligt uppdrag. Vi har i dag ett flertal ekonomiska styrmedel som fungerar som komplement till regelstyrning, t.ex. koldioxidskatten. Utredningsdirektivet är en uppenbart dålig kompromiss mellan regeringspartierna.

Vi konstaterar att det finns en bra grund i det förslag som Kemikalieinspektionen tagit fram. Utredaren bör få ett tilläggsdirektiv för att ta fram ett färdigt lagförslag om kemikalieskatt enligt Kemikalieinspektionens rapport samt göra en konsekvensanalys av ett sådant förslag. Detta menar vi att riksdagen bör tillkänna för regeringen.

Men arbetet måste också föras på ett internationellt plan. Som en del i detta har vi föreslagit att Sverige ska arbeta för att en internationell forskarpanel i FN:s regi, av samma modell som finns för klimatfrågan, utvecklas inom kemikalieområdet. Det behövs för att ge beslutsfattare världen över ett bättre kunskapsunderlag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Nu pågår också ett arbete i SAICM¹¹, en politiskt bindande global överenskommelse i FN:s regi att minska riskerna med farliga ämnen. Men detta arbete går idag trögt och en överenskommelse verka ligga långt borta. År

¹⁰ Kemikalieinspektionen, *När kan ekonomiska styrmedelkomplettera regleringar inom kemikalieområdet?* Rapport nr 1/2013.

¹¹ Strategic Approach to International Chemicals Management, <http://www.saicm.org/>.

2006 togs ett viktigt steg i Dubai och vi menar att Sverige behöver fortsätta att agera aktivt för att EU ska bli mer kraftfullt i dessa förhandlingar.

Vi menar att tre områden bör prioriteras i arbetet med miljömålet Giftfri miljö: de hormonstörande kemikalierna, de nya nanomaterialen om vilka vi vet för lite och det faktum att ny forskning visat oroande resultat om kemikalernas kombinationseffekter. Självklart ska vi också fortsätta de senaste årens arbete med perfluorerade ämnen, tungmetaller och kvicksilver.

Hormonstörande ämnen

De hormonstörande ämnena har uppmärksammats sedan de hormonrelaterade störningarna hos människor ökat kraftigt de senaste decennierna. Hormonstörande kemikalier finns i t.ex. bekämpningsmedel, plaster, textilier och läkemedel. De har den egenskapen gemensamt att de "liknar" det kvinnliga köns-hormonet östrogen. Exempel är nonylfenol, bisfenol A, och ftalater. De kan alla orsaka störningar på människans fortplantning: förskjuten pubertet, försämrad spermieproduktion m.m. Särskilt fosterutvecklingen är känslig för dessa ämnen.

Bisfenol A har nu förbjudits i nappflaskor och från och med 2013 planerar regeringen ett förbud i samtliga barnmatsförpackningar. Samtidigt vet vi att bisfenol A finns i flera andra livsmedelsförpackningar. Vi är oroade över de forskningsresultat de senaste åren som visar att bisfenol A i även i små doser kan ge effekter på hälsan. Gränsvärdet på 50 mikrogram daglig dos som EFSA slagit fast har ifrågasatts.¹² Eftersom vi politiskt utgår från försiktighetsprincipen måste slutsatsen bli ett tydligare agerande. Vi menar därför att ett förbud för bisfenol A i alla förpackningar som kommer i kontakt med livsmedel bör införas. Förbudet bör gälla även t.ex. vattenledningar och annat som kommer i kontakt med livsmedel och vatten. Eftersom barn är extra känsliga för påverkan av bisfenol A bör ett förbud inkludera alla produkter som barn kommer i kontakt med. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Viktigt är också att regeringen arbetar för ett förbud i hela EU.

Kombinationseffekter för hormonstörande ämnen är vetenskapligt konstaterade. Alltså små var för sig ofarliga doser av flera ämnen ger i djurförsök tillsammans hormonstörande effekter.

Farliga ämnen i textilier måste stoppas. Vi ska kunna känna oss trygga med det vi har närmast kroppen. Ett ämne är det hormonstörande nonylfenol-etoxyolat som används för rengöring av kläder i produktionen. Ämnet är förbjudet för användning i EU men tillåtet i importerade kläder. Detta måste stoppas och vi menar att riksdagen bör tillkännage för regeringen att driva denna fråga i EU genom att ta initiativ till ett direktiv för textilier liknande de som finns för leksaker och elektronik.

¹² vom Saal FS, Hughes C, *An extensive new literature concerning low-dose effects of bisphenol A shows the need for a new risk assessment*, Environ Health Perspect, 2005;113:926–933.

Fel! Okänt namn nå

Nanomaterial

De nya nanomaterialen kan innebära stora medicinska, ekonomiska och tekniska möjligheter. Enligt EU:s definition är nanomaterial ämnen som består av partiklar med en storlek mellan 1 och 100 nm men de kan vara av varierat material.

Nanomaterial kan innebära ett hållbarare utnyttjande av jordens resurser. Men samtidigt finns det oroande misstankar om ämnens toxiska egenskaper och att de kan innebära hälsorisker och negativa miljökonsekvenser. Vi välkomnar därför regeringens initiativ till att uppdraga till en särskild utredare att ta fram en handlingsplan och åtgärder för att identifiera hälso- och miljörisiker.¹³

Bekämpningsmedel

Idag används närmare 4 000 ton kreosot i Sverige. Det är hälften av Sveriges totala användning av bekämpningsmedel. Men kreosot är undantagen från bekämpningsmedelsskatt. Hälften av kreosoten används till att impregnera el- och telestolpar som sedan ställs ut i naturen med ökad miljöförstöring och giftutsläpp som följd. Kreosot är en giftig kemikalie som används som bekämpnings-/träimpregneringsmedel för att skydda trä mot röta, skadedjur och svamp. Kreosot klassas som "särskilt farligt ämne" av Kemikalieinspektionen, är cancerframkallande och har så kallade PBT-egenskaper (persistent, bioackumulerbart och toxiskt). Det finns i dag svensktillverkade alternativ genom att t.ex. använda ledningsstolpar av andra material. Den 1 september 2013 började EU:s biocidförordning att tillämpas, vilket innebär att kreosot förbjuds i hela EU. Men det finns ett undantag för kreosot i ledningsstolpar och järnvägsslipers under fem år. Därefter sker en förnyad prövning av undantaget. Bekämpningsmedelsskatten blir ett politiskt redskap för att driva på omställningen. Enligt svar på en riksdagsfråga i februari bereder regeringen frågan och överväger att ta bort undantaget.¹⁴ Vi menar att undantaget för kreosot från skatten på bekämpningsmedel bör tas bort.

Humlor och bin drabbas alltmer av användningen av neonicotinoider i bekämpningsmedel, som används bl.a. vid odling av potatis, sockerbetor, säd och raps. Forskning bl.a. publicerad i Science har visat på effekterna. Detta hotar pollineringen och är ett stort problem för biodlingen i Sverige. Även den europeiska myndigheten Efsa har visat på problemet och en expertkommitté i EU har föreslagit förbud.

Vi menar att vi i Sverige ska sluta använda neonicotiniderna och verka för ett förbud i EU. Det undantag som finns i Sverige för några ämnen ska avvecklas. Vi ska inte heller föra in dessa gifter bakvägen genom betat utsäde.

¹³ Kommittédirektiv dir. 2012:89, *En nationell handlingsplan för säker användning av hantering av nanomaterial.*

¹⁴ Svar på skriftlig fråga 2012/13:221 *Skattefrihet för kreosot.*

Läkemedel i vatten

Läkemedelsrester sprids idag i miljön och effekterna på vår hälsa och på den biologiska mångfalden vet vi lite om. Drygt 150 olika läkemedelsrester hittas i ytvatten och i orenat kommunalt avloppsvatten. Främst är det läkemedelsrester som har utsöndrats från våra kroppar och en mindre del är överblivna läkemedel som spolats ner. Utsläpp från läkemedelsproduktion är liten i Sverige men större i lågkostnadsländer.

Vi menar att det måste bli möjligt att föra in miljöaspekterna i samband med godkännande av läkemedel och i EU:s miljöregler. Frågor om läkemedlens påverkan på miljön måste drivas tydligare i EU. Mer information till läkemedelskonsumenterna om effekterna av att spola ner överblivna läkemedel i avloppet, ett ökat producentansvar för överblivna läkemedel samt högre reningskrav för att minska utsläppen av läkemedelsrester vill vi också verka för.

Utveckling av ny teknik och nya metoder att rena läkemedelsrester ur vatten skulle kunna skapa ny teknik som kan ge jobb och exportmöjligheter i Sverige.

EU:s kemikaliepolitik

Vi anser att regeringen bör fästa särskild uppmärksamhet på de hormonstörande ämnas effekter genom att stödja forskning kring ämnet och genom att inom EU arbeta för att fler konstaterat hormonstörande ämnen kommer upp på Reachs kandidatlista – (SVHC) Substances of Very High Concern). Idag är kriterierna att ett ämne ska vara cancerogent, reproduktionstoxiskt, mutagent eller persistens (långlivat) och bioackumulerande. Vi menar att även definitionen hormonstörande och kraftigt allergiframkallande borde föras upp på denna lista. Det skulle göra det enklare att se till att fler hormonstörande ämnen hamnar där. Vi menar också att de nya rönen om kombinationseffekter för hormonstörande ämnen innebär att dessa ämnen bör klassas med större försiktighet än tidigare. För misstänkt hormonstörande ämnen räcker det inte med tuffa gränsvärden eftersom de får allvarliga effekter eller kombinationseffekter i små halter. Därför bör förbud övervägas för flera ämnen.

Vi menar också att regeringen i EU bör driva att en ny kemikalielagstiftning ska innefatta att farliga ämnen i vissa fall kan hanteras i grupp. Anledningen är att EU:s regelverk ofta inte hinner med utvecklingen i industrin. När ett ämne förbjuds är det enkelt för en tillverkare att ta fram ett nytt ämne med en mycket liten kemisk förändring som gör att ämnet kan säljas lagligt trots att det har samma negativa egenskaper som det förbjudna ämnen.

Överhuvudtaget behöver fler ämnen med farliga egenskaper föras in i Reach-processer. Och Reach behöver stärkas på många plan. Bland annat bör substitutionsprincipen och försiktighetsprincipen skärpas och lågvolymännen inkluderas. Vi anser att regeringen ska arbeta för att EU:s arbete med att föra in farliga ämnen på kandidatlistan intensifieras. Fler ämnen ska innefattas av tillståndskrav, och kontrollen av efterlevnaden av Reach måste utvecklas. Även nanopartiklar bör granskas för att se om de uppfyller kraven på att införas på kandidatlistan.

Fel! Okänt namn på

Vi vill satsa på ökad information till konsumenter och producenter samt verka för att EU-länder ska tillåtas att gå längre i sin egen kemikalielagstiftning. Vi ser också en stor potential i att låta den offentliga sektorn genom sin upphandling verka för ett miljövänligare samhälle med minskade kemikalier i offentliga verksamheter.

Barn och farliga ämnen

Barn är extra känsliga för farliga kemikalier. I Kemikalieinspektionens handlingsplan för en giftfri vardag står följande:

Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin storlek. Vissa kemikalier binds till damm. De mindre barnen utforskar världen krypande, de suger och tuggar på saker för att uppleva dem. Många leksaker och andra varor kan då avge små mängder av kemikalier. Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemikalier än vad vuxna får.¹⁵

Regeringen fattat beslut om ett nytt etappmål för att minska barns exponering. Vårt förslag om en miljömålsmiljard som vi redogör för i vår utgiftsområdesmotion för Uo20 innebär att t.ex. kommuner kan söka medel för att nå etappmålet om barn och kemikalier. Det kan t.ex. handla om att identifiera barns exponering för farliga ämnen i förskolemiljön.

Offentlig upphandling

Fler och fler kommuner sätter upphandlingsmål för att minska mängden farliga ämnen som t.ex. barn utsatts för i kommunala förskolor och skolor. Vi välkomnar dessa initiativ och menar att staten via Miljöstyrningsrådet kan stärka kommunerna genom rådgivning och sakupplysningar. Även Kemikalieinspektion bör stödja detta arbete genom att ge sakmässigt stöd till kommuner som vill upphandla mer miljövänligt.

Kadmium och andra tungmetaller

I skrivelse Miljö-, klimat-, och energiinsatser i jordbruket¹⁶ konstaterar regeringen att delar av den svenska befolkningen nu påverkas av kadmium över gränsvärdena. Källan är vår mat och ursprunget marken och handelsgödsel. Kemikalieinspektionen har i en rapport kommit fram till att de samhällsekonomiska kostnaderna för frakturer orsakade av kadmium i maten uppgår till 4,2 miljarder per år.¹⁷

Den tidigare skatten på handelsgödsel var utformad som en skatt på mängden kadmium och mängden kväve. Det gjorde att tillverkarna eftersträvade att minska halten av kadmium. Det gjorde också att den mängd handelsgödsel

¹⁵ Kemikalieinspektionen (2011), *Handlingsplan för en giftfri vardag 2011–2014 – Skydda barnen bättre*.

¹⁶ Regeringens skrivelse 2011/12:124, *Miljö-, klimat- och energiinsatser i jordbruket*.

¹⁷ Kemikalieinspektionen (2012), *Samhällsekonomisk kostnad för frakturer orsakade av kadmiumintag via maten*.

som det var lönsamt för lantbrukare att använda minskade och således också exponeringen av kadmium. Regeringen har anmält till EU-kommissionen om ett sänkt nationellt gränsvärde för kadmiumhalt i handelsgödsel. Kemikalieinspektionen har redan kunnat konstatera att detta inte är tillräckligt för att minska kadmiumexponeringen. Gränsvärdet behöver sänkas ytterligare.

Vi är kritiska till regeringens brist på handlingskraft i frågan. Givetvis skulle regeringen ha introducerat nya gränsvärden i samband med borttagandet av handelsgödselskatten. Att ta bort ett styrmedel och först därefter börja diskutera vilket annat styrmedel som behövs är inte ett ansvarigt sätt att leda landet. Regeringen har nu fått förslag från myndigheterna kring ytterligare skärpta gränsvärden för kadmiumhalten i handelsgödsel. Regeringen bör då skyndsamt notifiera nya strängare förbud hos EU-kommissionen. Vi bedömer dock att risken är stor att EU avvisar de svenska reglerna med hänvisning till att detta kan uppfattas som ett handelshinder.

Förutom kadmium finns också andra miljöfarliga tungmetaller. Mängden tungmetaller måste minska i naturen och för det krävs att färre tungmetaller används i industriproduktionen. Särskilt föremål som riskerar att hamna i naturen bör vara rena från tungmetaller. Vi menar att regeringen på detta område behöver ta initiativ i EU för att skärpa den gemensamma lagstiftningen för att fasa ut tungmetaller.

Marksanering

Många industrier i Sverige har lämnat efter sig gifter i mark och vatten. Det är framförallt kemisk industri, träimpregnering, massa- och pappersindustri och glasbruk.

Det finns omkring 80 000 potentiellt förorenade områden i Sverige. De vanligaste föroreningarna är arsenik, metaller, dioxin, polycykliska aromatiska kolväten och klorerade kolväten.

Enligt miljöbalken är det förorenaren som ska betala saneringen. Men i ett läge där det inte finns kvar någon förorenare, kan ansvaret falla på fastighetsägaren. Först om det inte finns någon ansvarig som kan betala, går staten in och finansierar.

Om en verksamhetsutövare eller fastighetsägare upptäcker föroreningar på sin fastighet är denne skyldig att underrätta tillsynsmyndigheten om detta. Kommunen är tillsynsmyndighet. Ofta handlar det om exploateringar, t.ex. när industriområden görs om till bostadsområden.

Det här är områden som är ett reellt miljöhot mot människor och natur. Områden ska undersökas, riskbedömas och sedan ska man bestämma lämplig åtgärd. Vi menar därför att det behövs en ny modell för att klara de ökade kostnaderna för sanering av förorenade områden. Det är inte rimligt att staten och kommuner ska stå för kostnader som förorenare orsakat. Vi anser heller inte att den försäkringslösning som finns i dag fungerar tillfredställande. Istället bör det utredas om en avgift kan tas ut på miljöfarlig verksamhet och intäkten från avgiften sedan placeras i en fond som kan betala kostnader i de fall där förorenaren inte kunnat ställas som ansvarig.

Fel! Okänt namn på

Nu har också nya metoder för återvinning av ämnen i mark uppmärksamats. Om det är möjligt bör självklart detta vara ett alternativ. Detta är ett område där staten borde kunna delfinansiera pilotprojekt, t.ex. genom den s.k. miljömålsmiljard som vi föreslår i vår utgiftsområdesmotion.

Skyddande ozonskikt (nr 5)

Miljömålet Skyddande ozonskikt är ett av två mål som Naturvårdsverket i sin utvärdering bedömer kan nås med nuvarande styrmedel.

Även om utvecklingen är positiv så finns det några oroande tecken. Utsläppen av lustgas, N₂O, som också är kraftigt klimatpåverkande ökar. Så kallade HCFC-gaser (klorfluorkolväten) produceras fortfarande i utvecklingsländerna. Utsläppen av HCFC-gaser har ökat mer än förväntat och 2007 beslutades inom ramen för Montrealprotokollet att fasa ut dessa i industriländerna till 2015 och i utvecklingsländerna till 2020.¹⁸ Sverige bör även fortsättningsvis ha en aktiv roll i förhandlingarna kring Montrealprotokollet.

Vi har i vår motion ”Klimatpolitik för jobb och välfärd” redogjort för vårt förslag att minska utsläppen av HCFC-gaser, som ju också är starkt klimatpåverkande. En skatt på fluorerade växthusgaser bör införas i enlighet med regeringens utredning SOU 2009:62.

Säker strålmiljö (nr 6)

Miljömålet är enligt Naturvårdsverkets nära att nås. Halterna av radioaktiva ämnen i miljön fortsätter att vara låga. Antalet hudcancerfall orsakade av ultraviolett strålning fortsätter dock att öka.

För att nå målet används mest administrativa och informativa styrmedel. En svensk utredning har tagit fram ett förslag om förbud för ungdomar under 18 att använda solarier¹⁹ men den svenska regeringen har uttalat att den inte vill införa ett förbud.

¹⁸ CFC (klorfluorkarboner) och HCFC (klorfluorkolväten) kallas ofta för freoner. De medverkar till uttunnningen av ozonskiktet. Riksdagen har beslutat om en avvecklingsplan för CFC och också för ersättningsmedlen HCFC. Den totala användningen har minskat och verkar nu ha stabiliserats omkring tusen ton. Omsättningen av CFC har minskat till mindre än 100 kg. I Sverige användes under 2009 cirka 2 ton av ersättningsmedlen HCFC. De ännu nyare ersättningsmedlen HFC (fluorkolväten) står nu för nästan hela användningen av denna typ av ämnen. De används i kylanläggningar, för skumning av plast, i brandsläckningsmedel och för rengöring (källa: KemI).

¹⁹ SOU 2011:18.

Ingen övergödning (nr 7)

Näringsämnen från jordbruk, trafiken och avlopp övergöder haven, vilket leder till syrebrist och slutligen döda bottnar, igenvuxna vikar och krympande vattenytor. I förlängningen drabbas vår förmåga att producera mat, vår möjlighet till rekreation och besöksnäringens inkomster. Redan idag drabbas fisket t.ex. i Stockholms skärgård av övergödningen.

Även våra insjöar drabbas. Mellan 20 och 40 procent av sjöarna i södra Sverige är övergödda och mellan 3–4 procent av sjöarna i norra Sverige.²⁰

Sverige har ett åtagande i Helsingforskonventionen (Helcom) om minskningar av utsläpp av kväve och fosfor i Östersjön. Sverige ska minska sina utsläpp av kväve med 21 000 ton och utsläppen av fosfor med 290 ton till 2021. Regeringen har i en skrivelse²¹ redovisat vilka åtgärder som regeringen vidtagit. Åtgärderna ska enligt överenskommelsen vara i bruk före 2016.

Naturvårdsverket bedömer att miljömålet Ingen övergödning inte går att nå med nuvarande styrmedel.²² De svenska utsläppen visar dock en svagt minskande trend.

Ungefär 100 000 ton kväve transporteras årligen via vattendrag från avloppsreningsverk, industrier och jordbruksmark till havet.

En del av det övergödande kvävet kommer genom nedfall från luften. Det finns en oroande ökning av utsläppen från sjöfart och från trafiken.

De åtgärder regeringen genomför ger inte tillräckliga effekter. En tydligare måluppföljning av Helcom-åtagandena borde ge riksdagen bättre signaler om vilka åtgärder som behövs.

Fler av de insatser som regeringen utför inom ramen för landbygdsprogrammet i syfte att klara Helcom-åtagandet når dessutom inte sina mål. Det har mellan 2006 och 2009 utförts färre åtgärder för att minska växtnäringsläckaget än tidigare. Insatser för fånggrödor låg 2010 bara på 60 procent av målet. Ersättning för användningen av restaurering och anläggning av våtmarker låg på katastrofalt dåliga 30 procent.²³ En ambitionshöjning av de åtgärder regeringen redan aviserat är med andra ord nödvändig.

Vi menar att det nu krävs en sammanhållen och mer ambitiös politik för att klara de stora miljöproblemen i våra hav. Vi efterlyser större handlingskraft och fler initiativ från regeringens sida, inklusive användning av relevanta EU-bidrag för att det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning ska kunna uppfyllas. Men troligen behövs ytterligare åtgärder. Vi menar att regeringen ska återkomma till riksdagen med uppgifter om måluppfyllelsen för Helcom-åtagandet och en plan med nya åtgärder för att nå målet. Detta menar vi att riksdagen ska ge regeringen till känna.

Vi tror att många kommuner kommer att utnyttja vårt förslag om en miljömålsmiljard för lokala satsningar för havsmiljön.

²⁰ Naturvårdsverkets rapport 6500, s. 303.

²¹ Regeringens skrivelse 2009/10:213, *Åtgärder för ett levande hav*.

²² Naturvårdsverkets rapport 6500 s. 294.

²³ Regeringens skrivelse 2011/12:124, *Miljö- klimat-, och energiinsatser i jordbruket*.

Fel! Okänt namn nå

Handelsgödselskatt

Det viktigaste styrmedlet som vi i Sverige hade för att minska övergödningen var skatten på handelsgödsel. Med tanke på det omfattande åtagande som Helcom-uppgörelsen innebär är det märkligt att en majoritet av riksdagens ledamöter avvisat förslaget och gjort så utan att redovisa alternativ. Om man tar bort ett styrmedel måste man också redovisa hur målen som styrmedlen var avsedda att nå ska nås på annat sätt. I utredningen SOU 2003:9²⁴ har det tydligt visats att skatten på handelsgödsel har minskat kväveurlakningen från åkermark. Jordbruksverket har bedömt att borttagandet av skatten ökar kvävebelastningen på havet med 1 500 ton per år.²⁵ Skatten var konstruerad både efter halten av kväve och efter halten av kadmium.

Konsekvenserna av en skatt kan dock bli svåra för de delar av näringen som idag har problem med lönsamhet. Särskilt i norra Sverige där transporterna av naturgödsel blir orimligt långa och handelsgödsel ibland krävs för att odlingen ska bli ekonomiskt hållbar. Viktigt är också att utveckla metoder för att avvattna naturgödsel och rötat gödsel för att få större utnyttjande av naturgödsel.

Vi menar också att intäkterna från skatten i stor utsträckning ska användas till sådant som har samma miljöeffekt som skatten. Då kan våra åtgärder få dubbel effekt.

Musselodling

Odling av blåmusslor har visat sig vara mycket effektiv både ur ekologisk och ur ekonomisk synvinkel för att minska övergödningen eftersom musslorna binder näringsämnen effektivt. Försöksverksamhet har genomförts i stor skala.

Vi vill föreslå ett system där musselodlare ersätts för sin miljöinsats på samma sätt som odling av fångstgrödor på land. Även odling av andra organismer i syfte att binda näringsämnen ska få ersättning. Idag testas odling med sjöpungrar. Förslaget finns med i Naturvårdsverkets förslag till nationell åtgärdsplan för att klara Helcom-uppgörelsen.²⁶ Naturvårdsverket menar att vid en skörd av ett ton blåmusslor kan mellan 8 och 12 kg kväve och 0,6–0,8 kg fosfor kan avlägsnas.

Denna typ av åtgärder för att minska övergödningen är troligen mest effektiv i Västerhavet. Försök i Östersjön har inte varit lika framgångsrika. Stödet ska vara tidsbegränsat och avsikten är att utgöra en initial stimulans till något som vi anser bör vara lönsamt på sikt. Naturvårdsverket bör få i uppdrag att utreda formerna för ett system där musselodlare och andra ersätts för sina insatser att binda näringsämnen.

²⁴HOBIS-utredningen, ”Skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel”, SOU 2003:9.

²⁵Jordbruksverket, *Minskade växtnäringsförluster och växthusgasutsläpp till 2016*, Rapport 2010:10.

²⁶Naturvårdsverket, *Sveriges åtagande i Baltic Sea Action Plan – Förslag till nationell åtgärdsplan*, Rapport 5985.

Biogasstöd

Naturgödsel blir idag en mer och mer eftertraktad produkt. Behovet av biogas är stort och vi saknar en sammanhållen biogaspolitik från regeringen. Vi ställer oss bakom flera av de åtgärder regeringen beslutat om de senaste åren, t.ex. den förändring av reglerna i landsbygdsprogrammet som förhoppningsvis ska öka ansökningar och projekten. Men vi saknar statliga mål för produktion och användning av biogas. Det behövs också mer stabila och långsiktiga incitament som underlättar investeringar.

När naturgödsel rötas bildas en flytande gödselprodukt som har samma gödslande effekt som naturgödsel men som läcker väsentligt mindre kväve och fosfor till omgivande vattendrag. Att stimulera till biogasproduktion är med andra ord också en åtgärd för minskad övergödning och mycket viktigt i kustområdena.

Vi behöver bygga ut biogasproduktionen kraftigt. Till det behövs en övergripande plan för hur staten, regioner och kommuner ska kunna samarbeta och hur företag ska kunna utvecklas och testa innovationer och pilotprojekt. Energimyndigheten har presenterat en biogasstrategi²⁷ med flera kraftfulla förslag, vilka regeringen valt att inte använda. Ett av förslagen i Energimyndighetens plan är en metagasereduceringsersättning som innebär att en lantbrukare som producerar biogas och återvinner energin alt. producerar fordonsgas från företagets naturgödselproduktion får en ersättning för den metangasavgång som förhindrats. Vi menar att förslaget skulle vara en kraftfull åtgärd för att öka biogasproduktionen i Sverige, minska jordbrukets klimatpåverkan och stärka mervärdet av svensk livsmedelsproduktion. Detta har vi föreslagit i vår utgiftsområdesmotion för utgiftsområde 23.

Problemet är att biogasen nu riskerar att tappa mark som fordonbränsle på grund av att produktionen inte kan öka. Det rimmar illa med riksdagens mål om en fossiloberoende fordonsflotta 2030. Många fordonstillverkare, taxibolag, bussbolag och privatbilister väntar på ökad tillgång på biogas. Då måste förutsättningar skapas för att få till stånd en snabbt ökad produktion. Också lantbrukets investeringsvilja hämmas. Med tydligare signaler om framtiden skulle landsbygdsföretags intresse för investeringarna öka, vilket både ger ökad lönsamhet för lantbruket och ökad produktion av förnybar energi.

Riksdagens klimatmål för 2020 närmare sig snabbt. Därför är det bråttom. Vi menar att regeringen ska presentera en tvärssektoriell biogasstrategi för riksdagen senast i början på nästa riksdagsår.

Levande sjöar och vattendrag (nr 8)

Rent vatten är en av våra viktigaste ekosystemtjänster. 75 procent av vårt dricksvatten tas från ytvatten. Men fortfarande saknar många ytvattentäkter skydd i form av vattenskyddsområde. Arbetet pågår med att skydda dricksvat-

²⁷ Energimyndigheten, *Förslag till sektorsövergripande biogasstrategi*, Rapport 2010:23.

Fel! Okänt namn på

tentäcker men mycket återstår. Ett problem är att många kommuner saknar vattenförsörjningsplaner.

EU:s vattendirektiv är i Sverige implementerat genom vattenförvaltningsförordningen. Den statusklassning som gjorts enligt förordningen visar att 41 procent av sjöarna och 47 procent av vattendragen behöver åtgärdas för att uppnå god ekologisk status.

Om vattenförsörjningen försämras kan det leda till stora kostnader för samhället. De flesta kommunala vattentäckerna bör få ett skydd. Vi anser att arbetet med att skydda vattentäckerna måste intensifieras genom en förändrad prioritering hos de statliga myndigheter som har ansvaret.

Påverkan från avloppsvatten ökar i Sverige i högexploaterade områden. På många platser har kommunerna tagit för lätt på riskerna med att avloppsvatten tränger in i dricksvattnet. I Östersund orsakades en sjukdomsspridning av en enda felkopplad avloppskälla. I fjällområdet i Sälen har den snabba expansionen lett till problem. I strandnära lägen, t.ex. längs Mälaren, har bebyggelsen med enskilda avlopp och vattentäcker växt från stranden och uppåt sluttningar, vilket lett till att avlopp från nyare hus trängt in i de äldre strandnära husens brunnar.

Vi tror att detta är ett kommande stort problem och ansvaret ligger hos Sveriges kommuner men Naturvårdsverket bör få en uppgift att följa utvecklingen och tidigt ge kommuner stöd och möjlighet att dela med sig av erfarenheter av problem med vattenförsörjning på grund av snabb exploatering.

Det finns i dag ca 400 000 undermåliga enskilda avlopp i vårt land. I praktiken strider dessa avlopp mot lagen. Lagöverträdelserna förekommer framför allt i sommarhusområden längs våra kuster. Utsläpp av avloppsvatten som inte är tillräckligt renat från fosfor och kväve bidrar till övergödningen. Regeringen har tidigare haft sin tilltro till att ROT-arbete skulle kunna öka takten för att åtgärda problematiken. Det finns inga uppgifter på att så sker idag. Regeringen bör återkomma med hur den avser att arbeta för att minska den bristande tillsyn av enskilda avlopp som förekommer i vissa kommuner. Det bör även ses över om högre krav kan ställas på enskilda husägare att åtgärda bristfälliga enskilda avlopp.

Biologisk mångfald i vattendrag

Många rödlistade arter finns i våra vattendrag. Tillståndet för dessa har förbättrats något, men för vissa arter är situationen fortfarande mycket oroande: flodkräfta, storröding och ål bedöms som akut hotade.

Vi anser att myndigheternas arbete och insatser i frågor om biologisk mångfald i rinnande vattendrag bör samordnas. Det är mycket viktigt att öka samordningen och samverkan i dessa frågor. Bakgrunden är att ansvaret för frågor om vatten och biologisk mångfald berör flera riksdagsutskott och finns på flera departement och myndigheter. Ansvaret för dessa frågor bör innehas av de myndigheter som har ansvaret för att uppnå miljömålet Levande sjöar och vattendrag.

Fel! Okänt namn på

I dag betalar kraftbolagen en bygdeavgift och en fiskeavgift. De används till att minska skador och till allmänna ändamål i närområdet och till åtgärder för att bevara och återskapa den biologiska mångfalden i vattendragen.

Kraftbolagen har också krav på sig i sina tillstånd för åtgärder för fisk.

Vi menar att kraftbolagen trots detta i dag i stort sett saknar motivation för att arbeta med att återställa och förstärka den biologiska mångfalden. Det finns i dag behov av fortsatta och förstärkta insatser från verksamhetsutövarna för att bevara och återskapa den biologiska mångfalden i vattendragen. Vi anser att det behövs en analys om fiskeavgifterna ska kunna användas på annat sätt än vad som angetts i vattendomarna.

De företag som ansvarar för vattenreglering bör åläggas att anlägga fiskvandringsvägar för att bevara eller återställa den biologiska mångfalden. Samtidigt finns det behov av fortsatta och förstärkta insatser från verksamhetsutövarna för att bevara och återskapa den biologiska mångfalden i vattendragen. Regeringen bör särskilt pröva möjligheten att införa ett generellt krav på fungerande omlöp för upp- och nedströms vandring av fisk vid kraftverk och dammar.

Det finns i dag ingen helhetsbild av vilka resultat som statens insatser för biologisk mångfald i rinnande vatten har och vilka mål som har nåtts. En uppskattning är att över hälften av de mest skyddsvärda vattendragen som skulle ha restaurerats inom ramen för riksdagens miljömål återstår att åtgärda. Vi anser därför att uppföljningen av insatser för restaurering av vattendrag och fiskevärd måste bli bättre och att regeringen ska se till att så ske.

Grundvatten av god kvalitet (nr 9)

Utvecklingen av kvaliteten på grundvattnet är mycket oklar. Detta menar vi är allvarligt eftersom grundvatten av god kvalitet är en grundläggande förutsättning för hela vår välfärd. Övervakningen är inte tillräckligt heltäckande för att följa måluppfyllelsen av miljömålet och den kan inte sägas uppfylla kraven i EU:s vattendirektiv. Sveriges geologiska undersökning har i uppdrag att bevaka grundvattenkvaliteten. SGU har på uppdrag av regeringen föreslagit en ny bättre vattenövervakning.²⁸ SGU menar också att en lagreglering av råvattenprovtagning vid allmänna vattentäkter är nödvändig för att övervakningen ska fungera. Vi menar att regeringen ska säkerställa att ett nytt mer heltäckande övervakningsprogram ska genomföras och att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagregler om råvattenprovtagning vid allmänna vattentäkter.

Förekomsten av bekämpningsmedel är en av de vanligaste orsakerna till dålig kvalitet på vatten. Bekämpningsmedel från jordbruket påträffas i hela landet men främst i jordbruk- och befolkningstäta områden i södra Sverige.

²⁸ Sveriges Geologiska Undersökningar, *Förslag till förbättring av kunskapsförsörjningen avseende grundvattenkvalitet*, dnr 04-1888/2004 2006-02-27.

Fel! Okänt namn på

Det ekonomiska styrmedlet som påverkar användningen av bekämpningsmedel är skatten på bekämpningsmedel. Skatten höjdes senaste gången 2003 och har sedan dess varit oförändrad på 30 kr per kilo aktiv substans. För att ett ekonomiskt styrmedel ska upprätthålla sin styrande effekt bör det regleras med KPI på samma sätt som för skatten på koldioxid. Riksdagens utredningstjänst²⁹ har på vårt uppdrag beräknat vad avgiften skulle vara om den höjdes med KPI och kommit fram till att skatten i så fall bör höjas till 33,6 kr per kilo verksam substans. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag där skatten på bekämpningsmedel regleras med KPI på samma sätt som skatten på koldioxid. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Också ökad ekologisk odling innebär minskade mängder bekämpningsmedel. Vi socialdemokrater har som mål att öka den odlade markens andel till 30 procent. Detta ska ske bl.a. genom ökad offentlig upphandling.

Bevarande av naturgrustillgångarna är en förutsättning för att vi i Sverige ska kunna behålla en hållbar dricksvattenförsörjning. Naturgrusavlagringarna är våra viktigaste grundvattenmagasin. Det tidigare delmålet för 2010 på ett maximalt uttag av 12 miljoner ton uppfylldes inte då uttaget låg kring 14 miljoner ton, enligt Naturvårdsverkets bedömning.

Skatten på naturgrus är det viktigaste styrmedlet för att se till att användningen av krossat berg inte blir dyrare. Naturvårdsverket har i utvärderingar visat att skatten idag är för låg för att utjämna skillnaderna i produktionskostnader mellan grus- och bergtäkter.³⁰ Vi menar att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på höjning av skatten på naturgrus som utjämnar dessa skillnader.

Svenska ytvattentäkter kan i dag inte omfattas av så kallat riksintresse. Vi socialdemokrater anser att våra viktigaste ytvattentäkter, till exempel Mälaren, Bolmen, Göta älv och Vättern, ska kunna skyddas som riksintresse. När riksintressen står mot varandra måste en diskussion föras i samförstånd för att väga riksintressen mot varandra. Miljöprocessutredningen ansåg inte att den hade underlag att föreslå ett riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken för ytvattentäkter. Men frågan har diskuterats sedan 1995³¹ och miljömålspropositionen 2005 föreslog ett riksintresse. Naturvårdsverket har i ett flertal skrivelser klargjort behovet. Vi menar att regeringen har underlag för att lägga ett färdigt förslag.

Vår tillgång på bra dricksvatten påverkas också av klimatförändringarna.³² Ökade halter av humusämnen (små mikroskopiska nerbrutna växtdelar) påverkar dricksvattenkvaliteten genom att det blir svårt att rena och kan leda mikrobiologisk tillväxt i dricksvattennätet. Vattenfärgen har redan ökat med 10 procent (enligt utredningen) i södra Sverige och 1 procent i norra Sverige.

²⁹ RUT 2012:685.

³⁰ Naturvårdsverket, Rapport 6500, s. 342.

³¹ Naturvårdsverket 1995, *Dricksvattenförsörjning – vägledning för utpekade områden av riksintresse*, Rapport nr 4452.

³² Klimat- och sårbarhetsutredningen, *Sverige inför klimatförändringarna – hot och möjligheter*, SOU 2007:60.

Enligt Klimat- och sårbarhetsutredningen blir konsekvenserna i ett försämrat klimat avsevärda. Hälften av Sveriges vattenförsörjning kommer från ytvatten. Eftersom vattenkvaliten i Sverige är bra är reningsanläggningarna enkla.

Klimatförändringarna innebär ökad nederbörd, vilket leder till översvämningar och avbrott av vattenförsörjningen. Regnvatten, dagvatten, översvämmande avlopp riskerar att tränga in i brunnar, i yt- och grundvattentäkter, risken för vattenburen smitta genom encelliga parasiter (t.ex. amöbor) och virus kommer sannolikt att öka pga. temperaturökningarna och även om större delen av Sverige beräknas få ökade regnmängder så finns det ett område i sydvästra Sverige som kommer att få problem med vattenbrist. Också på de ställen där vattentäkter förstörts på grund av inträngning av vatten drabbas.

Vi menar att sårbarheten på grund av klimatförändringarna i större utsträckning måste analyseras av kommunerna. Vattentäkter bör skyddas, med vattenskyddsområden i större utsträckning än idag. Det mikrobiologiska skyddet, rutiner, rening etc. behöver ses över. En möjlighet är UV-rening. I Sydvästsverige behövs åtgärder för att klarar minskad vattentillgång. Kommunerna behöver också se över om ledningssystem klarar påfrestningarna.

Hav i balans samt levande kust och skärgård (nr 10)

Östersjön är som känsligt bräckvattenhav, en unik miljö som vi har ett stort ansvar inför kommande generationer att bevara. Tyvärr ser vi idag stora problem med ekosystem i obalans och döda bottnar. Det krävs kraftfulla politiska insatser och alla länder runt Östersjön måste ta sitt fulla ansvar för att förbättra havsmiljön. Arbetet för att rädda Östersjön kommer att ta lång tid och måste få fortsatt prioritet. Mer om detta redogör vi för under miljömålet Ingen övergödning.

Tungmetaller från industriutsläpp ligger sedan drygt ett århundrade lagrade i Östersjöns och Västerhavets bottensediment. De är potentiella miljöhot, men anses enligt expertisen göra minst skada om de får ligga kvar som de är, orörda.

Användningen av giftiga båtbottnfärger har minskat men inte i den takt som förväntats efter EU:s arbete med biociddirektivet. De gifter som förhindrar att havstulpaner och alger växer på båtbottnarna sprider sig till havslevande djur. Mätvärden i småbåtshamnar tyder på att giftiga färger fortfarande används. Tillämpningen av lagen behöver förbättras.

Varje år dumpas tio miljoner ton sopor i världens hav – mycket är plast. Vattenlevande organismer skadas och våra kuster skräpas ner. Bara i Nordsjön slängs cirka 20 000 ton sopor direkt i havet. Av dessa spolas cirka 500 ton iland på den svenska västkusten.

Djur och fiskar trasslar in sig eller äter plastskräpet, hormonstörande eller cancerframkallande ämnen sprids till miljön från platsen. Små mikroskopiska plastpartiklar som uppkommit genom att platsen brutits ner av solljuset och genom slitning och nötning finns i vattnet. De tas upp av organismer och fiskar och sprids i livsmedelskedjan till oss människor.

Fel! Okänt namn på

Skattebetalarna i de svenska kommunerna drabbas av stora kostnader för att städa kuststräckorna på grund av ett internationellt problem.

Mottagningsanordningar i hamnarna där t.ex. fiskefartyg gratis kan lämna in plastavfall som de får i näten för att förhindra att plasten dumpas i havet igen, är viktiga.

Regeringen måste ta ett helhetsansvar och lyfta den här frågan och driva den i internationella konventioner. Målet måste vara att stoppa dumpningen av plast både från fartyg och från land.

I Skagerrak finns 261 kända vrak som är identifierade som potentiella miljöhot, 20 ligger nära den svenska kusten. Fler kan finnas och vi anser att det brådskar med inventeringen av gamla oljeläckande vrak. Att tömma dem på olja kan bli mycket kostsamt men det kan också konsekvenserna av en förorenad kust. Regeringen kartlägger nu problemet men vi anser att arbetet med åtgärder måste börja nu. En handlingsplan bör upprättas med olika steg i tid, geografiskt läge och riskklass.

Vi måste sluta att använda havet som en avfallsplats. Ett förbud mot att släppa ut orenat latrin- och toalettavfall från fritidsbåtar har införts. Förbudet planeras träda ikraft 2014 i särskilt känsliga områden som Östersjön, Skagerrak, Kattegatt, Öresund samt sjöar och inre vattendrag. År 2016 ska förbudet vara infört även i resten av landet (Bottenviken och Bottenhavet). Men passagerarfärjorna i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön tillåts fortfarande släppa ut sitt avloppsvatten. Vi menar att förbudet bör utökas till att gälla även passagerarfartyg.

Det finns en överenskommelse mellan Sjöfartsverket och ett antal rederier om att avfallet ska lämnas i land men den gäller främst den ordinarie färjetrafiken mellan Sverige och Finland, och inte de stora kryssningsfartygen. För att full effekt ska nås av förbudet mot utsläpp av toalettavfall bör fler hamnar kunna erbjuda avfallshantering.

Sjöfarten är en viktig del i transportsystemet. Vi menar att utsläppskrav på internationell sjöfart bör ingå som en del i en framtida klimatöverenskommelse.

Regeringen bör arbeta för en internationell överenskommelse så att sjöfart och flygtrafik bär sina miljökostnader.

I dag finns det ca 200 000 äldre tvåtaktsmotorer i bruk. De stora utsläppen från dessa påverkar livet i haven. Stora mängder giftiga kolväten går direkt ut i vattnet. Full gas med en tvåtaktsmotor på 70 hk i 25 timmar innebär att 300 liter bensin släpps ut i havet. På ett dygn släpper en motor på 70–80 hk ut ett badkar med oanvänd bensin. Idag finns moderna tvåtaktsmotorer med lägre utsläpp och regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till stimuleringsåtgärder och regelverk i syfte att fasa ut användningen av äldre och miljöpåverkande tvåtaktsmotorer i våra havsområden, sjöar och vattendrag.

Myllrande våtmarker (nr 11)

Målet är svårt att nå till 2020. Få arter och naturtyper som är kopplade till art- och habitatdirektivet har nått gynnsam bevarandestatus. Tre miljoner hektar

våtmarker har förstörts i Sverige genom mänskliga aktiviteter. Bara 20 procent av de kvarvarande är opåverkade av människan. Regeringen bör presentera åtgärder för att nå miljömålet Myllrande våtmarker.

Merparten av våra vattendrag finns i skogen. Ett väl fungerande vatten är en förutsättning för biologisk mångfald och också för skogens tillväxt.

I och med regeringen ständiga neddragningen av anslagen för att skydda naturmiljöer så har möjligheterna att uppnå miljömålet minskat. Vi har i vår motion för utgiftsområde 20 föreslagit en förstärkning av anslaget för skydd av värdefull natur i förhållande till regeringens förslag.

Det är helt avgörande att vattenhänsyn blir en större del av den skogliga planeringen. Arbetet med att t.ex. återskapa våtmarker, förbättra kantzoner och minimera körskador bör intensifieras. Miljömålsberedningens förslag till ny förordning för skogsbruket³³ minskar skyddet för våra våtmarker om den införs. I förordningsförslaget finns ett förslag om att det ska vara förbjudet att utföra en skogsbruksåtgärd om den innebär en betydande negativ påverkan på en hänsynskrävande biotop. Ordet ”betydande” innebär en tydlig försvagad miljöhänsyn jämfört med idag. Och det faktum att paragrafen börjar med ”I” innebär också ett försvagande eftersom det i dagens reglers regler står ”i och invid”. Någon förklaring till försämringen finns inte i betänkandet. Att lämna kvar träd som t.ex. ger skugga vid ett kärr är i vissa fall helt väsentligt för skyddet av biotopen i fråga, det var bakgrunden till den tidigare formuleringen ”i och invid”. Vi menar att detta är en allvarlig försämring av miljöhänsynen som föreslagits helt utan motivering.

Utvinningen av torv i Sverige har ökat betydligt sedan 1980-talet i. När torv utvinns drabbas den biologiska mångfalden, bundet kol som frigörs vid brytningen och eldningen påverkar klimatet. Inom EU:s system med handel av utsläppsrätter gäller torv som fossilt bränsle och betalar utsläppsrätter men övrig förbränning av torv i Sverige är befriad från energiskatt och koldioxidskatt.

Levande skogar (nr 12)

Skogsvårdslagen

Den svenska skogslagstiftningen från 1993 var utformad så att det skulle finnas en balans mellan det allmännas rätt att bevara värdefulla naturmiljöer och den enskildes rätt att bruka sin egen mark. För oss socialdemokrater har det alltid varit lika viktigt att bevara tillfällena till sysselsättning och inkomst från skogen, som att säkerställa att vårt naturarv bevaras till kommande generationer. Skogen ska skötas så att den långsiktigt ger god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls och hänsyn tas till andra allmänna intressen.

³³ Miljömålsberedningen, *Långsiktig hållbar markanvändning – del 1*, SOU 2013:43.

Fel! Okänt namn på

Vi menar att denna balans nu är bruten, och detta riskerar att skada både framtidens jobb och den biologiska mångfalden. För att klara miljömålen måste den pågående markanvändningen ske med bättre hänsyn till biologisk mångfald. Vi anser att det är nödvändigt att regeringen på lämpligt sätt (utredning eller myndighetsuppdrag) utvärderar skogsvårdslagen avseende balansen mellan produktion och äganderätt å ena sidan, och miljö och allmänintresse å andra sidan. Särskilt bör utvärderas vilken effekt de ändringar som gjorts i lagen det sista decenniet fått.

I denna analys borde tillämpningen av 18 § skogsvårdslagen ses över. Paragrafen handlar om vilka krav som ska gälla för avverkning i fjällnära skog. Ett uppmärksammat rättsfall nyligen visade att det finns svårigheter att tolka denna paragraf.

Gränsskogsutredningen föreslog att det i svårförnygrad skog som inte är fjällnära skog inte ska behövas tillstånd att avverka.³⁴ Detta handlar till stor del om naturskogar och värdefulla miljöer som inte är skyddade av andra skäl. För att skydda denna skog föreslog utredaren istället att det ska vara helt förbjudet att avverka om skogen har ett sådant ogynnsamt läge att återväxten inte kan tryggas. Men istället för att ta båda förslagen från utredningen tog regeringen bara bort kravet på tillstånd.

Enligt 17 § skogsvårdslagen får tillstånd till avverkning i skyddsskog eller i svårförnygrad skog inte ges om avverkningen medverkar till att en miljökvalitetsnorm överträds. Regeringen gjorde bedömningen att överträdelser av miljökvalitetsnormer inte kommer att öka med anledning av att den togs bort. Skogsstyrelsens möjligheter att vägra ge tillstånd om avverkningen medverkar till att en miljökvalitetsnorm inte uppfylls. Dessa förändringar behöver särskilt utvärderas.

Miljömålsberedningen föreslår att skogens sociala värden ska föras in i 30 § skogsvårdslagen. Enmansutredaren Maggi Mikaelsson föreslog att skogens sociala värden skulle komma in i skogsvårdslagens portalparagraf genom att lägga till ”och bidrar till medborgarnas välfärd.”³⁵ Båda dessa förslag är bra men behöver kompletteras med ett mer konkret innehåll. Ett förslag från Miljömålsberedningen är att Boverket får i uppdrag att tillhandahålla vägledning och underlag för att underlätta för kommunerna att skydda mer tätortsnära skog.³⁶ Vi menar att regeringen bör lägga ett sådant uppdrag.

Diskussioner förs idag om så kallat kontinuitetsskogsbruk där ingen kalavverkning sker. I tidigare nämnda skogsutredning från 2006³⁷ konstateras att ”de allra flesta skogsbruksmodeller som kan tänkas vara aktuella faktiskt ryms inom den nuvarande lagstiftningen”, men sedan dess har regeringen ändrat paragraf 5, 6, 10 och 11 som alla innebär krav på skogsbrukets brukningsmetoder. Vi menar att det borde vara frivilligt/tillåtet för den som vill

³⁴ Gränsskogsutredningen, *Skog utan gräns?*, SOU 2009:30.

³⁵ Skogsutredningen 2004, *Mervärdesskog*, SOU 2006:81.

³⁶ Miljömålsberedningen, *Långsiktigt hållbar markanvändning – del 1*, SOU 2013:43.

³⁷ Skogsutredningen 2004, *Mervärdesskog*, SOU 2006:81.

Fel! Okänt namn på

använda andra metoder än kalhygget att göra så och att detta måste klargöras i en översyn av lagen.

Skogsbruket och jobben

Efterfrågan på den förnybara råvara som skogen ger kommer att öka, liksom användningsområdena för olika komponenter. Skogen kan bli en tillgång för att ersätta fossila ämnen.

Det finns ett generellt behov av åtgärder för att öka de skogsvårdande insatser såsom röjning, gallring och återplantering. Dessa måste förbättras på ett mer konstruktivt sätt än var regeringen hittills förmått, annars riskerar produktionen att bli mindre. Många skogsägare uppfattar t.ex. inte kraven i skogsvårdslagstiftningen som tillräckligt skarpa. Detta kan påverka återväxten.

Efterfrågan på hållbart framställda produkter växer i våra stora exportnationer. Idag finns den frivilliga hållbarhetsmärkningen FSC (Forestry Stewardship Council). Det är ytterst viktigt att förtroendet för en sådan märkning inte urholkas. Vi står fast vid uppfattningen att en hållbarhetsmärkning av skogsprodukter även i fortsättningen ska drivas i samarbete mellan miljöorganisationer och skogsnäring och inte i statlig regi.

Miljömålet och Nagoya

Vi socialdemokrater konstaterar att regeringen misslyckats med att besluta om åtgärder som har förutsättningar att uppnå miljömålet Levande skogar. Cirka 1 800 skogslevande arter är rödlistade enligt artdatabanken.³⁸ Detta måste tas på allvar. Mer värdefull natur måste skyddas och vi har i vår utgiftsområdesmotion föreslagit en förstärkning av anslaget för ”skydd av värdefull natur”. Naturskog/gammelskog kan sägas vara en skog med mycket lite historisk mänsklig påverkan. Det är främst i fjällnära områden³⁹ som sådana skogar finns kvar. Det är av största vikt att de få, kvarvarande naturskogar som vi har i Sverige skyddas.

Den förnyring av tall som tidigare var en naturlig del av skogsarbetet har i dag ersatts med plantering av gran. Den biologiska mångfalden riskerar därmed att utarmas.

Men detta kan också leda till att marken utnyttjas på fel sätt, vilket ger sämre ekonomi för skogsindustrin.

För att uppfylla FN-konventionen för biologisk mångfald och den överenskommelse som gjordes i Nagoya måste Sverige arbeta med nya metoder och former av skydd parallellt med att öka bevarandet på det klassiska sättet med naturreservat och nationalparker. En central aspekt med Nagoyamålen är att kvaliteten på områdena är viktig för att målet ska kunna anses som uppfyllt, inte bara kvantiteten av mark som skyddas. I mål 11 i Nagoyauppgörel-

³⁸ Artdatabanken <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/>.

³⁹ Miljömålsberedningens delbetänkande, *Plan för framtagande av en strategi för långsiktig hållbar markanvändning*, SOU 2012:15.

Fel! Okänt namn på

sen sägs att den landyta som skyddas ska vara ekologiskt representativ. I Naturvårdsverkets årliga genomgång av miljömålen 2013 framgår under miljömålet Levande skogar att nu är runt 7 % av den produktiva skogsmarken nedan fjällgränsen, formellt eller frivilligt skyddad”.

I det förslag som Miljömålsberedningen nu lagt på hur Sverige ska uppfylla Nagoyamålen⁴⁰ föreslås att Sverige ska skydda 20 procent mark som är ekologiskt representativt. Vi menar därför att vi måste prioritera åtgärderna som återstår fram till 2020 på att skydda mer skog, särskilt skogsmark, som inte är impediment eller skyddsskog.

Miljömålsberedningens plan bygger på befintliga budgetanslag. Ett ytterligare ökat statfinansiellt anslag till skydd av natur, utöver de minst 150 000 hektar som beredningen föreslår, skulle möjliggöra att mer skog kan skyddas. Det skulle vara ett snabbare sätt att nå de miljömål som är beroende av skogens möjligheter till livsmiljöer och habitat. Självklart behöver mer resurser till inköp av mark för strikt skydd vägas mot andra samhällspolitiska mål.

Regeringen och Miljömålsberedningen vill räkna in de frivilliga avsättningar som skogsbolagen gjort som en del i Sveriges åtagande för att nå Nagoyamålet. Men det är viktigt att dessa avsättningar är permanenta och att bolagen inte ”flyttar” avsatta områden mellan skog som står i väntan på slutavverkning. Det är också viktigt att det finns en vetenskaplig bedömning av om de frivilliga avsättningarna verkligen är värdefull skog med stor biodiversitet. Därför bör kvaliteten på de frivilliga avsättningarna granskas innan de räknas in i det svenska Nagoyaåtagandet. Regeringen bör i enlighet med miljömålsberedningens förslag göra denna granskning i dialog med skogsbolagen så att de frivilliga avsättningarna är transparenta, kontinuerliga och kvalitativa för att vara en del av Sveriges uppfyllande av Nagoyamålen.

I december 2012 så sålde Sveaskog 100 000 ha produktiv skogsmark till staten och Naturvårdsverket att användas som ersättningsmark. Istället för att köpa mark som ska skyddas som reservat skulle staten betala med denna ersättningsmark som ursprungligen ägts av Sveaskog. Tanken var att systemet med ersättningsmark skulle skynda på processen att uppnå miljömålet men detta har visat sig orealistiskt. Förutsättningarna och formerna är fortfarande oklara och värderingarna av marken har varit osäker. Enligt nuvarande bedömning kommer de 100 000 hektaren endast att räcka till ca 60 000 hektar reservat.⁴¹ Det är till och med så att Riksrevisionen konstaterat att de stora skogsbolagens krav på ersättningsmark för att medverka till reservatsbildning har lett till att arbetet med reservatsbildning stått stilla.⁴²

Vi menar att processen med ersättningsmark bör avbrytas. Regeringen bör skyndsamt granska och utreda förutsättningarna för ett fortsatt system med ersättningsmark som kan bidra till att uppfylla det nationella miljömålet Levande skogar. Att staten minskar sin andel av den brukade skogen innebär ju

⁴⁰ Miljömålsberedningen, *Långsiktigt hållbar markanvändning – del 1* SOU, 2013:43.

⁴¹ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsens gemensamma underlag till Miljömålsberedningen, Ärende nr NV-00477-12.

⁴² Riksrevisionen, *Sveaskog AB och dess uppdrag*, RiR 2010:8.

också att statens möjlighet att genom sitt ägande aktivt påverka skogsbruket att ta större hänsyn till biologisk mångfald minskar.

Lika viktigt som att skydda skog är att skapa incitament för en ökad naturhänsyn och biologisk mångfald i delar av den konventionellt brukade skogen. Vi vill arbeta för ett större användande av frivilliga skogsbruksplaner där skogsägare, inom ramen för sitt skogsbruk, stimuleras till en ökad biologisk mångfald. Det handlar om ökad kunskap för naturvårdande insatser som går utöver hänsynskraven i skogsvårdslagen. Detta bör huvudsakligen inriktas på små skogsägare.

Skogsstyrelsen

Det är viktigt att vi i Sverige, med vårt stora skogsbruk, har en myndighet som kan agera rådgivare åt skogsnäringen och främjare av skogsvårdslagen. Men myndigheten ska också ha reella möjligheter att arbeta efter målen. Det är också viktigt att det finns lokala organ som kan vara i kontakt med de många små skogsägarna.

Utredningen Mervärdesskog (SOU 2006:81) föreslog att Skogsstyrelsen skulle få rätt att ta ut en sanktionsavgift för avverkningar som inte uppfyllde miljöhänsynskraven. Miljömålsberedningen har istället föreslagit att böter ska dömas till den som lämnar oriktiga uppgifter i sin avverkningsanmälan samt att Skogsstyrelsen får möjlighet att meddela föreläggande och förbud direkt. De nya reglerna kommer att kräva mer av Skogsstyrelsen som måste kunna behandla betydligt fler än de 7–10 procent av avverkningsanmälningarna som myndigheten idag hinner med.

Innan regeringen beslutar om de reglerna behöver noggranna analyser göras om det är möjligt för Skogsstyrelsen att hantera sin nya roll endast genom resursallokering och effektivisering. De nya reglerna får inte innebära att många av de avverkningsanmälningar som inte uppfyller lagstiftarens intentioner om miljöhänsyn passerar Skogsstyrelsen utan åtgärd. Om det inte visat sig vara realistiskt att öka mängden granskade anmälningar så bör andra möjligheter övervägas och konsekvensanalyseras, t.ex. om hanteringen av avverkningsanmälningar kan finansieras med avgifter från de sökande så som idag sker i många andra områden.

Ett rikt odlingslandskap (nr 13)

Miljöersättningarna i landsbygdsprogrammet är viktiga för att bevara den biologiska mångfalden i Sverige. Mer än 25 procent av de svenska rödlistade växt- och djurarterna är helt beroende av kulturmarker, dvs. betesängar, slåtterängar och hagar.

I EU-förhandlingarna för budgeten 2014–2021 fick Sverige minskat anslag till landsbygdsprogrammet. Men vi menar att det är väsentligt att en eventuellt kommande neddragning inte minskar möjligheterna att nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

En rapport från ESO påtalade det viktiga i att utvärdera och följa upp landsbygdsprogrammet och vi utgår från att detta är regeringens ansvar.

För perioden 2007–2013 kommer målen i landsbygdsprogrammet för att bevara natur- och kulturmiljöer inte att nås. Det är allvarligt.

Mängden betesmark och slätterängar har minskat under den borgerliga regeringsperioden. Antalet företag med nötkreatur fortsätter att minska och det finns en påtaglig risk för brist på betesdjur i delar av Sverige. Populationsutvecklingen för odlingslandskapets vanliga fåglar ser åter ut att vara negativ efter att länge ha varit stabil. Sammantaget överensstämmer inte detta med Sveriges åtagande i FN-konventionen för biologisk mångfald. Också ur en klimataspekt är kulturlandskapet viktigt eftersom det bidrar till inbindningen av kol i marken.

Utvecklingen måste hejdas. Regeringen behöver utarbeta förslag på hur den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska bevaras och miljömålet Ett rikt odlingslandskap nås. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Biotopskydd

Det svenska skyddet för biologisk mångfald finns förutom i form av skydd av områden och skydd av enskilda arter också i form av ett generellt skydd av vissa typer av livsmiljöer där utsatta växt- och djurarter finns. Grundläggande ekologi lär oss att det som skyddar en art är skydd av den livsmiljö (habitat) som är nödvändig för att en art ska få föda och fortplanta sig.

Enligt 7 kap. 11 § miljöbalken är det förbjudet att inom ett biotopskyddat område bedriva en verksamhet eller göra något som skadar naturmiljön. Dispens från förbudet bör ges om det finns särskilda skäl.

Jordbruksverket har i ett i regeringsuppdrag beskrivit problemen med det nuvarande biotopskyddet och föreslagit ändringar i det generella biotopskyddet för att göra det möjligt för jordbruket att utvecklas.⁴³

Jordbruksverket menar att om inte jordbruket får ekonomiska förutsättningar att finnas kvar så växer odlingslandskapet igen och skyddsvärdet försvinner. Verket föreslår att 7 kap. 11 § miljöbalken tillförs en lista på vad som kan få dispens.

I Naturvårdsverkets rapport ”Steg på vägen” (2012) redovisas resultatet för delmålen småbiotoper i miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Småbiotoperna försvinner, främst genom nedläggning av jordbruksmark. Naturvårdsverket menar att småbiotoperna kan öka i slättbygden men det gäller att anpassa dem till pågående produktion. Biotopskyddet är en viktig del av det arbete som den socialdemokratiska regeringen påbörjade på 90-talet som en direkt följd av det internationella arbetet med en konvention för att skydda biologisk mångfald. Politiken har varit framgångsrik. Men självklart måste vi utveckla och förändra dessa åtgärder allt eftersom utvecklingen kräver det.

⁴³ Jordbruksverket, *Översyn av det generella biotopskyddet*, Rapport 2013.

Förslag om ändrade regler får inte påverka möjligheten till måluppfyllelse av miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Vi menar att risken är att det liggande förslaget från Jordbruksverket gör det, om det inte justeras.

Livsmedelsproduktionen i Sverige måste effektiviseras för att klara konkurrensen. Det kan innebära sammanslagning av åkermark t.ex. Just nu minskar möjligheten att nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap genom att artrikedomen minskar. Vi måste bevara och öka de småbiotoper som är nödvändiga för dessa arter. En viktig anledning till att biotoperna försvinner är ju att jordbruket försvinner. Därför måste biotopskyddet anpassas för ett modernt jordbruk. Jordbrukare måste kunna bredda öppningar i stengärdsgårdar och skapa övergångar över diken för att möjliggöra passage med maskiner. För dessa åtgärder måste biotopskyddets dispensmöjligheter utökas. Däremot menar vi att skyddet för små våtmarker, åkerholmar och alléer ska kvarstå. Dessa är extremt viktiga för den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet. Att en biotops ”vanlighet” skulle vara ett skäl för dispens menar vi är ovetenskapligt. Tvärtom visar forskningen att det är viktigt att värdefulla biotoper har kontakt med varandra och finns i kluster eftersom ”öar” i landskapet riskerar att arter utrotas.

En storslagen fjällmiljö (nr 14)

För den biologiska mångfalden är fjällmiljön oerhört viktig. Både ur nationell och internationell synvinkel. Den svenska tundran är ett internationellt värdefullt arv som vi har att förvalta i ett globalt perspektiv. Det finns idag stora områden av fjällnära skog och vattenmiljöer som inte är skyddade.

Den känsliga miljön i fjällen påverkas idag av t.ex. skador på mark och vegetation genom ett ökande besöksstryck, betestryck, skoterkörning, terrängkörning på barmark och exploateringstryck. Klimatförändringarna gör idag att trädgränsen kryper snabbt uppåt eftersom medeltemperaturförändringen är större närmare polerna.

Användningen av terrängfordon har ökat markant i fjällen de senaste 25 åren enligt en sammanställning som Sifo gjort.⁴⁴ Vi är oroade för att en ökande terrängkörning i fjällen sliter på vårt världsarv och ökad tillsyn för att utföra kontroller avseende brott mot terrängkörningslagen är, tillsammans med riktade informationsinsatser, nödvändiga.

Fortsatt bete i fjälllandskapet behövs av både natur och kulturmiljöskäl. Men renbetet hotas av försämrade ekonomiska och praktiska förutsättningar. Vi menar att det ur ett nationellt och kulturellt hänseende är väsentligt att de som önskar bedriva renskötsel fortsättningsvis får en möjlighet till det. Vi menar också att ökad exportfrämjande, marknadsföring och varumärkesbyggande kan öka lönsamheten för rennäringen.

⁴⁴ SIFO, Terrängtrafikens omfattning i fjällen 2011, Länsstyrelsen i Norrbottens län, P. Nelledal/A. Bergsveen.

Fel! Okänt namn

God bebyggd miljö (nr 15)

Vi socialdemokrater vill ha ett hållbart samhälle där våra resurser utnyttjas klokt. Avfallshierarkin är ett politiskt medel för att nå det målet. Den innebär att vi i första hand ska minska avfallet, i andra hand återvinna det och först i tredje hand förbränna det för energiutvinning.

Sverige var tidigt ute med sortering och stopp för deponier. Ett producentansvar gör att förpackningar av papper, glas, plast och metall återvinns. Många kommuner samlar in kompost och rötar biogas. Vi energiåtervinner idag det avfall som inte materialåtervinns och mycket lite avfall läggs på deponi.

Men trots framgången går 30–40 procent av soppåsens innehåll fortfarande att återvinna. Nu är det dags att ta nästa steg. Det kommer att vara nödvändigt för att få ett resurseffektivare och på så sätt konkurrenskraftigare samhälle. Genom ett ökat energiuttag från biogas skapar vi minskad import av energi och vilket ger fler arbetstillfällen i Sverige. För varje procent vi minskar avfallet minskar utsläppen i Sverige med ca 60 000 ton koldioxid. En del av framgången hittills kommer av bra information till konsumenterna. Det ska vi fortsätta med.

I det nuvarande systemet ansvarar producenterna genom sina egna bolag för insamling och återvinning av förpackningar. Kommunerna ansvarar för resten genom avgiftsfinansierad insamling. Syftet med systemet var att minska mängden förpackningar. Så blev det inte. Istället växer sopberget.

Många svenska kommuner menar att kostnaderna vältras över på andra parter. De anser att 1,5 miljard kronor av insamlingskostnaden för förpackningar belastar kommunerna och bostadsrättsföreningar istället för de producenter som enligt lag borde betala. För hushållen är det också ofta svårt att förstå vad som lyder under producentansvaret och vad kommunen ska samla in. Ju enklare vi gör det för hushållen desto större blir insamlingsmängden.

Avfallsutredningen⁴⁵ har lämnat förslag på ett nytt system där kommunerna mot ekonomisk ersättning tar över ansvaret för insamlingen av hushållens förpackningar och tidningar och sedan lämnar över dem till förpackningsföretagen. Andra verksamheter blir själva ansvariga för allt sitt avfall enligt förslaget. Förslaget är en väl avvägd kompromiss mellan olika intressen och vi ställer oss bakom utredningens förslag. Vi socialdemokrater vill att kommunerna i fortsättningen ska ha ansvar för insamlingen av allt det återvinningsbara avfallet från hushållen. En ökad materialåtervinning är nödvändig i Sverige och utredningsförslaget öppnar för kommunerna att införa en hushållsnära insamling av material för återvinning. Vi menar att förslaget inte hindrar producenterna från att ta ett ökat ansvar för hela kedjan från råvaruutvinning och tillverkning till återvinning. Det är viktigt att förpackningsindustrin fortsätter bära sin del av kostnaden.

Sverige behöver öka återvinningen av plast. Det skulle skapa fler jobb och minska plastens miljöpåverkan. I EU skulle en ökad återvinning till 70 pro-

⁴⁵ Avfallsutredningen, *Mot det hållbara samhället*, SOU 2012:56.

cent kunna skapa 162 000 jobb i EU och det skapas 15 jobb för varje 1 000 ton som samlas in menar EU-kommissionen.⁴⁶ Vi socialdemokrater vill driva en aktiv politik för att minska plastanvändningen och återvända den plast som redan tillverkats. I takt med att världens oljereserver minskar och oljepriset stiger påverkas också förutsättningarna att utvinna plast ur olja. Plast är ett extremt flexibelt material som har stor betydelse för vårt vardagliga liv. Staten behöver vara med och stödja forskning och utveckling av alternativ till plast, återvinning av oljebaserad plast samt framställning av biologiskt nedbrytbar plast ur nya råvaror, som exempelvis skogsråvara. Vi vill arbeta för att ersätta till exempel plastkassar med miljövänliga alternativ. Vi menar att regeringen ska utarbeta en plan och hitta styrmedel för att stimulera miljövänliga alternativ till plast som förvarings- och förpackningsmaterial.

Vi menar också att regeringen inom EU-arbetet ska lyfta frågan om ett gemensamt pantsystem i EU för burkar och glas. Frågan om pantavgiften ska höjas för att på så sätt öka återvinningen bör övervägas kontinuerligt.

Vi måste ta hand om småelektronik bättre. Mobiltelefoner, datorer och annat innehåller flera värdefulla metaller som det är stor brist på och som ger stora miljökonsekvenser vid brytning. Vi vill se skärpta regler för produkter med ”dolda” eller inbyggda batterier. Det är helt enkelt inte hållbart att inte återvinna dessa. Vi vill pröva ett förslag att införa en pant på mobiltelefoner för att öka återvinningen.

Väsentligt för biogasutveckling är insamling av matavfallet. Den måste öka. Miljömålsberedningen föreslog⁴⁷ nya etappmål för ökad resursanvändning i livsmedelskedjan. Regeringen beslutade utifrån det förslaget att 50 procent av avfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ska tas till vara senast 2018 men valde att inte ta med något mål, som en enig beredning föreslagit, om minskning av matavfallet. Regeringens beslut är därmed ett avsteg från den avfallshierarkin som samhället är enig om ska råda och som är grunden i EU:s politik. Avfallsutredningen har också föreslagit ett krav på att kommunen ska samla in matavfall från hushållen i den utsträckning det inte kan anses vara orimligt utifrån ett samhällsekonomiskt eller insamlings-tekniskt perspektiv. I mer än 50 procent av landets kommuner finns idag utsortering och insamling av matavfall. Det kommer inte att räcka för att klara miljömålet. Vi menar att riksdagen ska tillkännage för regeringen att införa ett krav på insamling av matavfall.

Skatt på avfall

Skatten på avfall som deponeras syftar till att öka återvinningen och återanvändningen av avfall enligt avfallshierarkin. Vi menar att skatten varit fram-

⁴⁶ EU Kommissionen, KOM(2013) 123 *Grönbok om en europeisk strategi för plastavfall i miljön*.

⁴⁷ Miljömålsberedningen, *Etappmål i miljömålssystemet*, SOU 2011:34.

Fel! Okänt namn på

gångsrik i att göra det billigare att material- och energiåtervinna avfall. Det har också BRAS-utredningen⁴⁸ visat.

Deponering av utsorterat brännbart avfall och organiskt avfall är idag förbjudet men kan fortfarande ske genom dispenser.

Deponering av avfall ger miljökonsekvenser genom läckage av farliga ämnen samt genom ett mindre hållbart resursutnyttjande. Deponering kan även orsaka utsläpp av klimatpåverkande metan.

Skatten på deponerat avfall har legat på 435 kr per ton avfall sedan 2006 och vi menar att skatten bör indexuppräknas för att behålla sin styrande effekt. Vi har i vår budgetmotion föreslagit en höjning till 500 kr/ton.

Farligt avfall

I EU:s ramdirektiv för avfall slås fast att farligt avfall ska kunna spåras från där det uppkommer till där det ska användas och slutligen tas om hand som avfall.

I EU-kommissionens vägledning för införandet av direktivet ställs som minimikrav att medlemsländerna uppför ett nationellt register för registrering av farligt avfall.

I Sverige ska verksamhetsutövaren istället föra anteckningar, något nationellt register finns inte. Men Naturvårdsverkets granskning visar att den vanligaste bristen på alla provningsnivåer är att verksamhetsutövarna inte lever upp till skyldigheten att anteckna uppkommet farligt avfall, samt att upprätta transportdokument.⁴⁹

Vi menar att ett nationellt elektroniskt register skulle förenkla för utövarna. Granskningen från Naturvårdsverket visade också att klassningen av farligt avfall är problematisk för utövarna.

De nuvarande reglerna är också resurskrävande för tillsynsmyndigheterna om de ska kunna spåra farligt avfall och försäkra sig om att det farliga avfallet har tagits om hand så att människors hälsa och miljön skyddas. Det är svårt för verksamhetsutövare att kunna påvisa slutlig bestämmelseort om avfallet hanteras med flera mellanhänder. Ett nationellt register för farligt avfall i elektronisk form skulle minska administrationen samtidigt som det skulle fylla kraven på anteckningar/registerföring för verksamheter samt vara ett effektivt och kraftfullt verktyg för tillsynsmyndigheter för att följa upp vart det farliga avfallet tar vägen.

Flera europeiska länder är redan på gång med nationella register och elektroniska system. Vi menar att riksdagen ska ge regeringen till känna att utreda ett införande av ett nationellt elektroniskt system som för hantering av farligt avfall.

⁴⁸ BRAS-utredningen, *En bra skatt – beskattning på avfall som deponeras*, SOU 2005:64.

⁴⁹ Naturvårdsverket, *Hantering och tillsyn av farligt avfall – en uppföljning*, Rapport 5722.

Ett rikt växt och djurliv (nr 16)

Att bevara den biologiska mångfalden på jorden handlar inte uteslutande om att bevara växt- och djurarter för deras egen skull. Självklart har vi ett etiskt ansvar att lämna efter oss planeten till våra barn så som vi tog över den. Men krisen för den biologiska mångfalden är akut och berör även vår egen överlevnad.

Den mat som vi äter, den luft vi andas och det sötvatten vi behöver, byggnadsmaterial, energi och så vidare, produceras av ekosystem som är komplexa nät av arter som agerar tillsammans och cirkulerar, bearbetar och uppgraderar grundämnen till näringsämnen. Utan en mångfald av arter fungerar de inte. När arter försvinner sluter sig "nätet" igen, anpassar sig och fungerar tillsynes som tidigare. Men för varje gång en art försvinner blir nätet tunnare och systemets motståndskraft – resiliens – minskar. Slutligen "kraschar" det och produktionen upphör. På så sätt är också den biologiska mångfalden nyckel till motståndskraft mot klimatförändringarna. Just nu pågår en av de största artutrotningarna i planetens historia, av samma klass som när dinosaurierna försvann.

I FN-konventionen om biologisk mångfald, som skrevs under i Rio 1992 och som utvecklades i japanska Nagoya 2010, har världens länder enats om att de miljöer som är viktiga för hotade arter ska skyddas:

Where multiple pressures are threatening vital ecosystems and their services, urgent action is needed to decrease those pressures most amenable to short-term relief, such as over-exploitation or pollution, so as to prevent more intractable pressures, in particular climate change, from pushing the system "over the edge" to a degraded state.

Vi socialdemokrater står bakom konventionen för biologisk mångfald och överenskommelsen i Nagoya. Den biologiska mångfalden måste säkras och den svenska artrikedomen ska fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd.

Många svenskar har hört talas om begreppet biologisk mångfald. Men få har förstått sambandet med vår egen överlevnad och välfärd. Internationellt har kunskapen om betydelsen av biologisk mångfald dock växt. Liksom i klimatfrågan ligger det internationella samfundet steget före den allmänna opinionen men steget efter forskningen.

En kunskapssatsning bör genomföras i Sverige. Den kan innefatta utvecklingsprojekt inom grund- och gymnasieskola, lärarutbildning, studieförbund, kommunala informationssatsning eller kunskapshöjande statliga satsningar. Regeringen bör sammanställa en handlingsplan.

Gröna nyckeltal

FN:s miljöorgan Unep har i TEEB-rapporten ("The Economics of Ecosystems and Biodiversity")⁵⁰ visat att det är möjligt att värdera ekosystemtjänster i

⁵⁰ <http://www.teebweb.org/>.

Fel! Okänt namn på

räkenskaperna för stater. Och att om detta inte sker så innebär det en felaktig avvägning mellan kostnad och nytta i människans förhållande till naturen. FN:s medlemsländer och undertecknarna analyserar nu TEEB-rapporten och försöker omsätta den lokalt.

Den svenska regeringen har gett ett uppdrag till Naturvårdsverket att kartlägga och sammanställa information kring ekosystemtjänster.⁵¹ Men redan i proposition 1998/99:100 (se dess bilaga 5) aviserade den dåvarande socialdemokratiska regeringen idéer om gröna nyckeltal. Detta arbete byggde på ett förslag från Miljövårdsberedningen.⁵²

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska utveckla metoder som ska syfta till att nationalräkenskaperna också tar med värdeförändringar i naturkapital och ekosystemtjänster på grund av vår konsumtion och produktion. Ekologiska faktorer och ekonomiska kostnader av miljömässig påverkan kan vägas in i gröna nyckeltal redovisade i budgetpropositionen, vilka kan bli ett underlag för riksdagen när den fattar beslut om olika styrmedel för miljön. Dessa bör ses som ett komplement till BNP-måttet.

Stranden

En stor del av de hotade arter som finns upptagna på Artdatabankens listor trivs i strandmiljö. Den omläggning av strandskyddet som regeringen gjort riskerar att leda till en alltför stor exploatering av strandmiljöer och därmed hota dessa arter. Också friluftslivet och den för oss svenskar så grundläggande allemansrätten urholkas i och med den nya lagstiftningen.

Risken är nu stor att stränderna blir tillgängliga för ett fåtal i stället för alla. Regeringens proposition 2010/2011:64 innebar ett tydligt uttryck för denna försvagning: uppluckrade regler som kan slå hårt mot allemansrätten och innebära ett steg tillbaka i klimat- och miljöarbetet.

De lättnader som införts som gäller glesbygd anser vi socialdemokrater vara helt rimliga men den ökade bebyggelse som lagen öppnar för i områden med redan högt exploateringsstryck drabbar den biologiska mångfalden och allemansrätten. Vi menar också att länsstyrelserna ska ges möjlighet att överpröva besluten.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med justeringar av strandskyddet som säkrar den biologiska mångfalden och ökar tillgången till stränderna för friluftslivet i hårt exploaterade områden.

Invasiva arter

Antalet främmande arter i Sverige har mer än fördubblats de senaste hundra åren.⁵³ Många av dessa är invasiva, dvs. de har en negativ inverkan på t.ex. den biologiska mångfalden. Dessa har kommit till Sverige på en mängd olika

⁵¹ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/18/49/48/f2f57bde.pdf>.

⁵² Miljömålsberedningen, *Gröna nyckeltal- följ den ekologiska omställningen*, SOU 1998:170.

⁵³ Naturvårdsverket, Rapport 6500, s. 508.

Fel! Okänt namn på

vägar. Det kan handla om barlasttankar i båtar, om sällskapsdjur/tamdjur som rymt eller via den globala handeln med varor. Det finns i Sverige inte någon samlad strategi för att förhindra introduktion och bekämpande av invasiva arter. Naturvårdsverket har tagit fram ett förslag men regeringen har inte återkommit med ett beslut. Under 2013 kommer EU att ta fram en sådan strategi och vi menar att regeringen då bör ta fram en svensk handlingsplan.

Utöver den övergripande planen och det långsiktiga arbetet behövs mer akuta åtgärder vad det gäller några invasiva arter. Ett exempel är mårddunden som ursprungligen kommer från östra Asien och som idag finns främst i Norrbotten och Västerbotten.

Vi är mycket positiva till regeringens initiativ att stoppa handeln med levande amerikanska humrar. Arten kan göra skada för den svenska biologiska mångfalden om den sprids i svenska vatten.

Ett annat exempel på en sådan art är den spanska skogssnigeln som funnits i Sverige i 30 år och nu orsakar skador i trädgårdar och odlingar. Grundorsaken till problemen är att det saknas naturliga fiender som kan balansera snigelns stora förökningsförmåga.

Våra grannländer har engagerat sig i forskning, information och bekämpning av den spanska skogssnigeln. Men i Sverige har snigelproblemet bedömts som mindre viktigt och inga vetenskapliga försök beträffande bekämpning görs.

Mot bakgrund av att såväl yrkesmässig odling som fritidsodling kan förväntas få fortsatt växande problem med den spanska skogssnigeln och att hittills otillräckliga åtgärder vidtagits från svensk sida, bör riksdagen till regeringen påtala behovet av en nationell strategi beträffande den spanska skogssnigeln. En sådan strategi bör innefatta både internationellt erfarenhetsutbyte och inhemska försök med bekämpning. Vidare bör information till yrkesodlare och fritidsodlare ingå och även en bättre övervakning av snigelns fortsatta spridning.

Vår inställning till rovdjuren finns i vår motion ”Hållbar natur- och viltvård”.⁵⁴

Stockholm den 3 oktober 2013

Matilda Ernkrans (S)

Johan Löfstrand (S)

Jan-Olof Larsson (S)

Pyry Niemi (S)

Helén Pettersson i Umeå (S)

Sara Karlsson (S)

Kristina Nilsson (S)

⁵⁴ S8004